

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

ZÁKLADY PRÁVA

KATEŘINA CILEČKOVÁ

PODPORA TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ
STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI
VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI
NA OSTRAVSKÉ UNIVERZITĚ V OSTRAVĚ

CZ.1.07/2.2.00/29.0006

OSTRAVA, LEDEN 2014

Studijní opora je jedním z výstupů projektu ESF OP VK.

Číslo Prioritní osy:	7.2
Oblast podpory:	7.2.2 – Vysokoškolské vzdělávání
Příjemce:	Ostravská univerzita v Ostravě
Název projektu:	Podpora terciárního vzdělávání studentů se specifickými vzdělávacími potřebami na Ostravské univerzitě v Ostravě
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/2.2.00/29.0006
Délka realizace:	6.2.2012 – 31.1.2015
Řešitel:	PhDr. Mgr. Martin Kaleja, Ph.D.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Název: Základy práva
Autor: Kateřina Cilečková

Studijní opora k inovovanému předmětu: *Právo, IPRAV*

Jazyková korektura nebyla provedena, za jazykovou stránku odpovídá autor.

Recenzent: Mgr. Jan Svobodník
advokát, Ostrava

© Kateřina Cilečková
© Ostravská univerzita v Ostravě
ISBN 978-80-7464-529-7

Obsah

Úvod

1. Základní právní pojmy

1.1 Systém práva

1.2 Právo hmotné a procesní

1.3 Právní řád

1.4 Publikace právních předpisů

1.5 Právní vztahy

1.6 Fyzické a právnické osoby

1.7 Právní skutečnosti

1.8 Právní pojetí věci

2. Občanskoprávní smlouvy

2.1 Základní pojmy

2.2. Zásady závazkového práva

2.3 Smluvní proces

3. Spotřebitelské smlouvy, kupní smlouva a nájemní smlouva

3.1 Spotřebitelské smlouvy

3.2 Kupní smlouva

3.3 Nájemní smlouva

4. Průběh soudního řízení

4.1 Soudy

4.2 Účastník řízení

4.3 Zastoupení

4.4 Žaloba

4.5 Doručování

4.6 Soudní rozhodnutí

4.7 Opravné prostředky

5. Pracovní právo

5.1 Pracovní poměr

5.2 Změny pracovního poměru

5.3 Ukončení pracovního poměru

5.4 Neplatné ukončení pracovního poměru

5.5 Odpovědnost v pracovním poměru

5.6 Základní zásady pracovněprávních vztahů

6. Spotřebitelský úvěr, rozhodčí řízení, výkon rozhodnutí, oddlužení

6.1 Spotřebitelský úvěr

6.2 Směnka jako zajišťující institut

6.3 Rozhodčí řízení a rozhodčí doložka

6.4 Výkon rozhodnutí, exekuce

6.5 Insolvence a oddlužení

7. Trestní právo

7.1 Cíle trestního zákoníku

7.2 Trestný čin

7.3 Pachatel trestného činu

7.4 Tresty a ochranná opatření

7.5 Zákon o obětech trestných činů

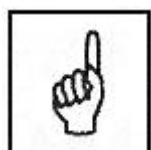
Vysvětlivky k používaným symbolům

Průvodce studiem – vstup autora do textu, specifický způsob kterým se studentem komunikuje, povzbuzuje jej, doplňuje text o další informace.

Příklad – objasnění nebo konkretizování problematiky na příkladu ze života, z praxe, ze společenské reality apod.

K zapamatování

Shrnutí – shrnutí předcházející látky, shrnutí kapitoly.

Literatura – použitá ve studijním materiálu, pro doplnění a rozšíření poznatků.

Kontrolní otázky a úkoly – prověřují, do jaké míry studující text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace a zda je dokáže aplikovat při řešení problémů.

Úkoly k textu – je potřeba je splnit neprodleně, neboť pomáhají k dobrému zvládnutí následující látky.

Korespondenční úkoly – při jejich plnění postupuje studující podle pokynů s notnou dávkou vlastní iniciativy. Úkoly se průběžně evidují a hodnotí v průběhu celého kurzu.

Otázky k zamyšlení

Část pro zájemce – přináší látku a úkoly rozšiřující úroveň základního kurzu. Pasáže i úkoly jsou dobrovolné.

Úvod

Orientace v základních právních pojmech a skutečnostech je důležitá pro každého svéprávného občana, o to více pro sociálního pracovníka, který by měl být schopen kvalifikovaně zodpovědět dotazy svých klientů. K základnímu přehledu v oblasti právní teorie, práva občanského, pracovního i trestního slouží následující text.

Po prostudování textu budete znát:

Základní pojmy právní terminologie, které jsou důležité pro další rozvoj právních znalostí a nejdůležitější informace z právních odvětví v praxi nejčastěji užívaných.

1 ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ POJMY

V této kapitole se dozvíte: základní pojmy právní terminologie a jejich obsah, s nimiž se pracuje v následujícím textu.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

Vysvětlit obsah základních právních pojmů.

Klíčová slova kapitoly: systém práva, právo hmotné a procesní, právní vztahy, právní skutečnosti, fyzické osoby, právnické osoby

Průvodce studiem

Uvedení do problematiky kapitoly.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodiny , tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

Právo je souhrn norem (pravidel), podle nichž se organizuje a řídí lidské spoluzití.

Známe i jiné systémy společenských norem, např. morálka, náboženství. Oproti nim má právo jako soubor norem tyto charakteristické rysy:

- a) právo je **obecně závazné**, to znamená, že právními normami jsou povinni řídit se všichni ti, jimž jsou tyto normy určeny
- b) **vynutitelnost práva**, tzn. dodržování právních norem je vynutitelné státní mocí, respektive aparátem, který si k tomu stát vytvořil (policie, soudy, státní zastupitelství, finanční úřady)
- c) **zvláštní forma práva**, tzn. právní norma musí být přijata zákonem stanoveným způsobem, musí být písemná a musí být publikována ve **Sbírce zákonů** (zkratka Sb.), aby měl kterýkoliv občan možnost se se zněním zákona seznámit.¹

1.1 Systém práva

Základní rozdělení systému práva je na **právo veřejné a právo soukromé**. Toto dělení není přesné a některá právní odvětví nelze jednoznačně zařadit do jedné skupiny (např. pracovní právo), ale nejjednodušším vodítkem je tzv. mocenské hledisko, v němž vztahy upravené v právu soukromém jsou vztahy mezi sobě rovnými subjekty, kde jeden není druhému nadřízený ani podřízený. I v případě, že na jedné straně právního vztahu vystupuje stát, má stejné postavení jako druhý účastník (např. běžná osoba). Odvětví soukromého práva jsou právo občanské, které v sobě zahrnuje i právo rodinné, dále právo

1 Janků (2006)

obchodních korporací, právo duševního vlastnictví a mezinárodní právo soukromé.

Naopak v právu veřejném jsou upraveny vztahy, v nichž je stát nebo jeho orgány nadřazený ostatním subjektům právního vztahu. Odvětví veřejného práva jsou trestní právo, ústavní právo a velmi široká oblast správního práva, z něž jsou dále vyčleněny např. právo životního prostředí a právo finanční.

Dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který se stal obecným (univerzálním) předpisem soukromého práva. Obsahuje základní soukromoprávní pravidla a tvoří podpůrný zdroj i pro všechny zvláštní soukromoprávní zákony. Nejdůležitějšími změnami je zrušení zákona o rodině, z.č. 94/1963 Sb., kdy se rodinné právo stalo obsahem občanského zákoníku, a to jeho části druhé a zrušení obchodního zákoníku, z.č. 513/1991 Sb. Právo obchodních společností a družstev, které bylo součástí obchodního zákoníku se vydělilo jako zvláštní soukromé právo obchodních korporací a je upraveno v zákoně č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Právní úprava závazků už nadále není oddělena ve dvou právních předpisech, a to zákoníku občanském a obchodním, ale pouze v zákoníku občanském.

Občanské právo – je tedy základním pilířem soukromého práva, které chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým

Občanský zákoník se dělí na čtyři části:

- Obecná část
 - Rodinné právo
 - Absolutní majetková práva
 - Relativní majetková práva

Základním předpisem je **občanský zákoník, z.č. 89/2012 Sb.**

Trestní právo – stanovuje, které chování dosahuje takového stupně společenské nebezpečnosti, že je trestným činem.

- stanovuje tresty za toto chování
- stanovuje jakým způsobem probíhá řízení v trestních věcech, jak přípravné řízení vedené Policií ČR, tak řízení u soudu.

Základními předpisy jsou **trestní zákon, z.č.40/2009 Sb. a trestní řád, z.č. 141/1961 Sb.**

Ústavní právo – jsou ústavní normy o uspořádání a řízení státu, o nejvyšších orgánech státní moci a správy.

Základními předpisy jsou **Ústava ČR, z.č.1/1993 Sb. a Listina základních práv a svobod, z.č. 2/1993 Sb.**

Správní právo – v nepřeborném množství právních předpisů upravuje organizaci a činnost orgánů veřejné správy (státní správy i samosprávy), povinnosti občanů vůči státu a sankce při neplnění těchto povinností.

Základním předpisem pro správní řízení je **správní řád, z.č.500/2004 Sb.**, mezi ostatními předpisy není možné vzhledem k jejich počtu najít další sjednocující.

Pracovní právo – je souhrn právních norem o pracovních vztazích a o vztazích, které s výkonem práce souvisejí.

Základní předpisem je **zákoník práce, z.č. 262/2006 Sb.**

1.2 Právo hmotné a procesní

Hmotné právo (hmotněprávní normy) stanoví, jaké práva a povinnosti mají adresáti těchto norem. Procesněprávní normy stanoví, jakým formálním způsobem, tj. jakým procesem, mohou být práva uplatněna, jak se mohou a jak se mají chovat v právním procesu účastníci a jakým formálním způsobem může být vynuceno splnění povinností. Procesní normy jsou kodifikovány v zákonech, z nichž některé se u nás tradičně nazývají řády. Jsou to zejména: občanský soudní řád, trestní řád, správní řád²

1.3 Právní řád

Tvoří jej všechny právní předpisy ve státě. Tyto předpisy rozdělujeme podle tzv. "právní síly", jinými slovy by se dalo říci podle jejich důležitosti. To vyplývá z toho, který orgán daný právní předpis vydal.

Vrcholem, tedy nejsilnějším předpisem českého právního řádu, je ústava a ústavní zákony. Na ně navazují zákony a zákonná opatření. Tyto předpisy vydává Parlament ČR jakožto nejvyšší zastupitelský orgán našeho státu.

Další předpisy nazýváme podzákonné, jsou to: vládní nařízení, vyhlášky ministrů, vyhlášky nižších státních orgánů. Tyto předpisy vydává vláda, její členové (ministři) a nižší orgány státní správy. Slouží zejména k provedení některého zákona nebo jsou v nich konkrétně definovány nebo vyčísleny pojmy obsažené v zákoně. Přestože se předpisy nazývají podzákonné, musí být v souladu se zákony, nesmí jim odporovat nebo vybočovat z jejich rámce. Obdobně zákony musí být v souladu s ústavou a ústavními zákony. O tento soulad v právním řádu dbá Ústavní soud.³

Právní normy jsou často doplňovány nebo měněny, tedy novelizace právních předpisů.

1.4 Publikace právních předpisů

Ve Sbírce zákonů ČR se uveřejňují: ústava, ústavní zákony, zákonná opatření, vládní nařízení a důležité vyhlášky. K publikaci ostatních prováděcích předpisů slouží věstníky jednotlivých ministerstev. Uveřejňované předpisy jsou v každém ročníku publikační sbírky číslovány v chronologickém pořadí. Kromě čísla, názvu a data vydání je v záhlaví uvedeno, který orgán předpis vydává. Při citaci se uvádí název předpisu a jeho číslo lomeno rokem vydání.⁴

Sbírka zákonů je veřejná, aby byla její veřejnost zaručena, jsou svazky Sbírky zákonů k dispozici k nahlédnutí v pracovních dnech na každém obecním úřadě. Praktickým problémem ovšem je, že pokud neznáme číslo hledaného předpisu, není možné jej v množství textů publikovaných ve Sbírce zákonů najít. Velkým pomocníkem jsou specializované softwarové právní programy, které vyhledají požadované předpisy např. podle klíčového slova. I na

2 Knapp (1995)

3 Janků (2006)

4 Ryska (2007)

internetu jsou k dispozici nejdůležitější zákony (zákoníky) ČR v platném znění, spolehlivé aktuální znění právních předpisů bychom měli najít na adrese www.portal.gov.cz, zde jsou uvedeny jak nejdůležitější předpisy, tak je zde možnost vyhledávání podle čísla, názvu nebo klíčového slova (např. řešíme problém pěstounů, neznáme zákon, v němž je tato problematika upravena, jako klíčové slovo proto zadáme pěstounská péče). Pokud citujeme v seminární či bakalářské práci jako zdroj informace právní předpis, uvádíme pouze číslo a název tohoto právního předpisu, nikoli údaj o tom, kde jsme se s právním předpisem seznámili.

1.5 Právní vztahy

Právní vztahy jsou vztahy upravené právními normami, kterými se účastníci těchto vztahů mají řídit.⁵ Účastníky právních vztahů jsme denně v běžném životě, i když si to neuvědomujeme u běžných situací, jako je např. nákup zboží v obchodě. I při nákupu zboží vstupujeme jako kupující do právního vztahu s prodávacem jako zástupcem prodávajícího a samotný nákup se řídí právní normou, konkrétně občanským zákoníkem.

1.6 Fyzické a právnické osoby

Občanský zákoník říká, že osoba je fyzická nebo právnická. Jak fyzické tak právnické osoby disponují **právní osobností**, což je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti a **svéprávností**, což je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

Fyzická osoba je člověk. Člověk má právní osobnost od narození až do smrti. I na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům, například může nabývat majetek a dědit. Pokud se však dítě nenarodí živé, hledí se na něj, jakoby nikdy nebylo.

Svéprávnost vzniká postupně podle stavu psychické vyspělosti fyzické osoby. Naprosto nejčastějším důvodem nabytí svéprávnosti je dosažení zletilosti. I před tímto datem je ovšem každý nezletilý způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Pokud udělí zákonný zástupce nezletilému ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno; souhlas může být následně omezen i vzat zpět.

Plně svéprávným se člověk stává na základě některé z následujících skutečností:

Zletilostí – tj. dovršením osmnáctého roku věku

Uzavřením manželství – takto nabytá svéprávnost se neztrácí ani zánikem manželství před dovršením zletilosti

Na základě rozhodnutí soudu tedy přiznáním svéprávnosti – nazývá se také emancipace. České občanské právo tento institut znalo, ale opustilo jej v roce

5 Knappová (2005)

1950 se snížením věkové hranice pro nabytí zletilosti na 18 let z původních 21 let.

Soud přizná plnou svéprávnost nezletilému za následujících podmínek: nezletilý dosáhl věku 16 let, jsou osvědčeny schopnosti nezletilého sám se živit a sám obstarat své záležitosti, zákonný zástupce nezletilého s návrhem souhlasí. Podmínka souhlasu zákonného zástupce nemusí být splněna v případě, že z vážných důvodů nelze souhlas opatřit anebo zákonný zástupce souhlas odmítá udělit, ale přiznání svéprávnosti je z vážných důvodů v zájmu nezletilého, případ domácího násilí.

Omezení svéprávnosti – omezit svéprávnost zletilého člověka lze pouze tehdy, pokud by mu jinak hrozila závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům některé z mírnějších a méně omezujících opatření. Jedná se o závažný zásah do přirozených práv člověka, proto rozhodování o této otázce je svěřeno výlučně do pravomoci soudů. Soud nemůže zbavit svéprávnosti zcela, tak jak tomu bylo za dřívější právní úpravy u způsobilosti k právním úkonům. Občanský zákoník stanoví výslovně, že rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezbavuje zletilého člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života, například nákup potravin denní potřeby, vstupenky do kina a podobně.

K omezení svéprávnosti lze přistoupit pouze v zájmu člověka, jehož se omezení týká, po jeho zhlédnutí, s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti, a je přitom třeba brát v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Rozsah, v jakém soud způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil, musí soud ve svém rozhodnutí přesně vymezit. Svéprávnost může být omezena také pouze na určitou jednotlivou záležitost.⁶ Nejdelší doba na jakou může být svéprávnost omezena je tři roky, poté musí dojít k novému soudnímu přezkoumání a rozhodnutí.

Opatrovník – zletilému člověku, jehož svéprávnost je omezena, jmenuje soud přímo v rozhodnutí o omezení svéprávnosti opatrovníka. Při jeho výběru přihlédne soud k přáním opatrovance, k jeho potřebě i podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch a dbá, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi. Je-li jmenován opatrovník, může opatrovanec nebo každá osoba opatrovanci blízká žádat o ustavení opatrovnické rady. Jedná se o kolektivní orgán, který plní vůči opatrovníkovi úlohu kontrolní a konzultativní.

Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého člověka právně jednat – jak již bylo výše řečeno omezení svéprávnosti by mělo být až krajním prostředkem, který se využije až v situaci, kdy by mírnější opatření nepostačovala, proto nový občanský zákoník vytvořil tři typy podpůrných opatření jsou to:

Předběžné prohlášení je preventivním opatřením. Podstatou tohoto institutu je umožnit člověku,

který u sebe pozoruje postupné rozvíjení duševní poruchy, typicky Alzheimerova nemoc, aby závazně projevil svou vůli, jak mají být jeho záležitosti spravovány v době, kdy si již nebude vzhledem k rozvinutí duševní poruchy schopen tyto záležitosti spravovat sám. Může projevit vůli, aby jeho záležitosti byly spravovány určitým způsobem nebo aby je spravovala určitá osoba nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem. Předběžné prohlášení

⁶ Dvořák, Švestka, Zuklínová (2013)

musí mít formu veřejné či soukromé listiny a lze jej odvolat. Změní-li se okolnosti zjevně tak podstatným způsobem, že člověk, který prohlášení učinil, by je za takových okolností neučinil nebo by je učinil s jiným obsahem, soud prohlášení změni nebo zruší. Podmínkou takového rozhodnutí však je, že by jinak člověku, který prohlášení učinil, hrozila závažná újma.⁷

Nápomoc při rozhodování – podstatou tohoto institutu je poskytnutí podpory jednou osobou (podpůrce) jiné zletilé osobě (podporovaný), a to na základě smlouvy o nápomoci schválené soudem. Na rozdíl od institutu opatrovníka, který v určených věcech jedná namísto opatrovance, v případě nápomoci při rozhodování jedná osoba sama, respektive jedná společně se svým podpůrcem.

Zastoupení členem domácnosti – umožňuje, aby zletilého člověka, kterému brání duševní porucha samostatně právně jednat, zastupoval člen domácnosti. Tento institut se použije jen v případě, že zletilý člověk nemá jiného zástupce. Občanský zákoník v § 49 stanoví, kdo je členem domácnosti, který může osobu zastupovat. Zástupce dá zastoupenému na vědomí, že ho bude zastupovat a srozumitelně mu vysvětlí povahu a následky zastoupení. Odmítne-li to člověk, zastoupení nevznikne, odmítnutí postačí projeviti přání. Prostý souhlas zastoupeného však nestačí, je třeba schválení soudu. Zastoupení se vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného. Zástupce však není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky. Zástupce může nakládat s příjmy zastoupeného v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného. Pokud má zastoupený peněžní prostředky na účtu, může s nimi zástupce nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce.

Právnícká osoba je definována v § 20 občanského zákoníku jako organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnícká osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou. Většina právníckých osob je soukromého práva, právnícké osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny. V oblasti soukromého práva se za právníckou osobu považuje i stát, vystupuje například jako zaměstnavatel nebo smluvní strana ve smlouvě.

Právnícké osoby soukromého práva vznikají na základě písemných smluv nebo zakládacích listin zápisem do evidence, tj. do veřejného rejstříku. Zanikají výmazem z této evidence, zpravidla po likvidaci.⁸

Právníckých osob je velké množství, nejčastěji se setkáváme s obchodními společnostmi (veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným a akciová společnost, lze k nim přiřadit i družstvo (i když to není obchodní společnost)), dále s organizacemi neziskového sektoru, organizacemi kulturními a sportovními fungujícími jako spolky. Všechny výše uvedené jsou společenství fyzických osob, které se spojily za dosažením určitého účelu. Práva a závazky společenství nejsou právy a závazky jeho jednotlivých členů.

⁷ Viz 6

⁸ Ryska (2007)

Dále známe společenství věcí, majetku. Jsou to nadace a nadační fondy, jejichž podstata je peněžní (nějaká suma peněz používaná na předem dané účely). Pokud je podstata majetková (např. budovy) je to právní forma ústavu nebo obecně prospěšné společnosti.

Právní osobou je také stát a územně samosprávné celky (obce).

Za právní osoby vždy jedná fyzická osoba, a to buď přímo jako orgán právní osoby (předseda, statutární orgán) nebo na základě plné moci jako zástupce právní osoby.

1.7 Právní skutečnosti

Právní skutečností je taková skutečnost, která podle zákona musí nastat, aby se někdo stal subjektem oprávnění nebo povinností, které jsou pro určitou skutkovou situaci obecně stanoveny v zákoně.⁹

Právní skutečnosti dělíme na právní události, ty jsou nezávislé na vůli a jednání účastníka právních vztahů a subjektivní, které tvoří svým jednáním přímo účastník, ty nazýváme právní jednání.

Právní událost- je součástí objektivní reality, jde o skutečnost, která v určité podobě a za určitých okolností je pro právo významná, právo ji bere na zřetel a spojuje s ní právní následky. Je to například:

- úmrtí člověka (vznikají dědické vztahy)
- požár, povodeň (vzniká povinnost pojišťovny k plnění)
- uplynutí času (zaniká povinnost plnit ze smlouvy a mnoho dalších právně významných skutečností, proto jsme času jako právní události věnovali další text).

Čas jako právní událost

Na uplynutí stanoveného času (lhůty) je v právním řádu vázáno mnoho dopadů. Např. u některých závazků je v zákoně stanoveno, že právo lze uplatnit jen do určité doby. Jeho neuplatněním v této době závazek zaniká. Takový zánik závazku se nazývá propadnutí neboli prekluze. Prekluzivními lhůtami jsou například záruční doby, po jejichž uplynutí zanikají nároky z odpovědnosti za vady koupeného zboží. K zániku práva jeho neuplatněním ve stanovené době dochází jen v těch případech, kde je to v zákoně výslovně uvedeno. V případě zažalování takového závazku soud k prekluzi přihlédne, i když to dlužník sám nenavrhne.

Prekluzi se podobá promlčení práva. Promlčením však právo nezaniká. Věřitelovo postavení se ale výrazně oslabuje, neboť jestliže své právo neuplatní u soudu ve stanovené promlčecí době a dlužník to u soudu namítne, soud nemůže věřiteli jeho promlčené právo přiznat. Z vlastní iniciativy však soud k promlčení nepřihlíží.¹⁰

Obdobným způsobem zaniká ve lhůtě stanovené občanským soudním řádem právo na podání řádného i mimořádného opravného prostředku proti rozhodnutí soudu v civilních řízeních a ve lhůtách stanovených trestním

9 Knapp (1995)

10 Ryska (2007)

řádem zaniká právo na podání opravných prostředků v trestních řízeních. Obdobně je to i ve správním řízení.

Čas je právní událostí, na jejíž plynutí jsou v každém právním řízení vázány velmi závažné následky v případě neuplatnění práva ve stanovené lhůtě. O těchto lhůtách rozhodující orgán vždy poučí účastníky v "Poučení" na konci rozhodnutí.

1.8 Právní pojetí věci

Pojem věci je v občanském zákoníku definován v § 489, který říká, že věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. Občanský zákoník však výslovně definuje, že věcí není lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny a rovněž není věcí živé zvíře, jelikož má zvláštní význam a hodnotu jako smysly nadaný tvor.

Pojem věci je tedy vytvořen na třech základních znacích: rozdílnost od osoby, schopnost sloužit potřebě osob, tedy užitečnost a ovladatelnost. Proto jsou věci v právním smyslu i přírodní síly za situace, že jsou ovladatelné, což občanský zákoník uznává v situaci, kdy se s těmito přírodními silami obchoduje.

Třídíme je dále na:

- **věci movité a nemovité** Občanský zákoník v §498 definuje věci movité jako pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stavby spojené se zemí pevným základem, která je ve vlastnictví vlastníka pozemku, na němž stojí, se účinností nového občanského zákoníku stává součástí pozemku. Stavby ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku se nestává součástí pozemku, ale je nemovitou věcí. Veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou movité.

O všech nemovitostech v ČR vedou evidenci **katastrální úřady**. Soubor všech evidovaných údajů se nazývá **Katastr nemovitostí České republiky**. Obsahuje mimo jiné geometrické a polohové určení nemovitostí a katastrálních území (včetně map), parcelní čísla, druhy a výměry pozemků, popisná a evidenční čísla staveb, údaje o vlastnických a jiných právech k nemovitostem. Součástí katastru je také sbírka listin, která obsahuje rozhodnutí státních orgánů, smlouvy a jiné dokumenty, podle nichž byl proveden zápis do katastru. Údaje katastru, např. výměry pozemků, jsou závazné pro právní úkony týkající se nemovitostí. Katastr je veřejný, každý do něj může zdarma nahlížet v přítomnosti zaměstnance katastrálního úřadu a pořizovat si výpisy, opisy nebo náčrty. Na požádání katastrální úřad vyhotovuje za poplatek výpisy z informací vedených v katastru. Údaje o něm jsou přístupné také na adrese www.cuzk.cz Nabytí vlastnického nebo jiného práva k nemovitosti je v našem právním řádu vázáno na zápis do katastru nemovitostí.

- **Věci zužitelné a nezužitelné:** zužitelnou věcí je ta, která se užíváním zcela spotřebovává (benzín, potraviny) nebo užíváním přenáší svou hodnotu na jiný předmět najednou (zpracování suroviny). Nezužitelné jsou takové, které

svou užitnou hodnotu ztrácejí postupně, které se nespotebovávají, nýbrž opotřebovávají (dům, přístroje).¹¹

● **Věci zastupitelné (hromadné) a nezastupitelné (individuálně určené):** věci hromadné se navzájem zastupují a většinou jsou použitelné jen v určitém množství, určené počtem, mírou nebo hmotností, protože jejich jednotky jsou samy o sobě bezvýznamné (zrnko obilí, kousek látky). Proto i majetková práva existují jen k určitému množství těchto věcí. Naproti tomu nezastupitelné věci jsou určeny jednotlivě (konkrétní budova, umělecké dílo, šperk).¹²

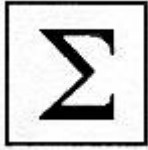
● **Věci reálně dělitelné a nedělitelné:** věci reálně dělitelné jsou takové, jejichž rozdělení na části nemá za následek jejich znehodnocení (10 kg mouky). Ostatní věci jsou reálně nedělitelné, jelikož je však často potřeba je nějakým způsobem rozdělit (typicky v dědickém řízení nebo v manželství), používají se v těchto případech tzv. ideální podíly.

● **Příslušenství a součást věci:** příslušenství věci je vedlejší věc vlastníka věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo s hlavní věcí v rámci jejího hospodářského určení. Součástí věci je vše, co k věci podle její povahy náleží a nemůže být od věci odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila.

● **Věci nehmotné:** nemají hmotnou podstatu a zřetelné prostorové vymezení. Jsou to především produkty myšlení, které v prvotní podobě před písemným nebo jiným ztvárněním, existují pouze jako nápady ve vědomí svých původců a jiní lidé je nemohou svými smysly poznat. Jde např. o vynálezy, průmyslové vzory, zlepšovací návrhy, ale také o díla literární, vědecká a umělecká. Tyto nehmotné věci mají také majetkovou hodnotu, oceňují se a chrání se. Tato práva k nehmotným produktům se souhrně nazývají **právo duševního vlastnictví**.

11 Fiala (1992)

12 Ryska (2007)

Shrnutí kapitoly

V kapitole jsme se seznámili se základními právními pojmy, znalost jejich obsahu je nutná k pochopení a používání právní terminologie.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Jaký je systém práva v České republice?
2. Jaký je rozdíl mezi právem hmotným a procesním?
3. Jakým způsobem nabývá fyzická osoba svéprávnosti?
4. Jaká je definice právnické osoby?
5. Jaké je právní rozdělení věcí?

Citovaná a doporučená literatura

Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. 2013, Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR
Fiala, J. a kol. 1992, Občanské právo 1, Brno: DOPLNĚK
Janků, M. a kol. 2006, Základy práva pro posluchače neprávnických fakult, Praha: C.H.BECK
Knapp, V. a kol. 1995, Teorie práva, Praha: C.H.BECK
Knappová, M. a kol. 2005, Občanské právo hmotné 2, Praha: ASPI
Ryska, R. 2007, Právo pro střední školy, Praha: FORTUNA
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

2 OBČANSKOPRÁVNÍ SMLOUVY

V této kapitole se dozvíte:

Uzavírání občanskoprávních smluv je nejčastějším právním úkonem, proto se v následující kapitole seznámíme s jeho průběhem a podstatnými náležitostmi smluv.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

Vysvětlit zásady smluvního práva a aplikovat je na proces uzavření smlouvy.

Klíčová slova kapitoly: zásady závazkového práva, náležitosti subjektu, náležitosti projevu, náležitosti předmětu

Průvodce studiem

Uvedení do problematiky kapitoly.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodiny, tak se pohodlně usad'te a nenechte se nikým a ničím rušit.

2.1 Základní pojmy

Smlouva je jedním ze tří základních pilířů soukromého práva (vedle vlastnictví a manželství). Smlouva je dvou popřípadě vícestranné právní jednání, které vzniká konsenzem čili úplným a bezpodmínečným přijetím návrhu na uzavření smlouvy. Nový občanský zákoník smlouvu nedefinuje, ale v § 1724 mluví o účelu smlouvy, a to: smlouvou projevují strany vůli zřídit mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy. S tímto je spojena známá zásada pacta sunt servanda (smlouvy mají být dodržovány). Podle některých teorií jde o výchozí zásadu uspořádanosti společnosti, bez ní a bez jejího praktického naplňování by existence lidské společnosti vůbec nebyla možná.¹³

2.2 Zásady závazkového práva

Zásada rovnosti stran

¹³ Švestka, Dvořák, Zuklínová (2013)

Znamená , že strany mají zásadně stejné postavení, žádná z nich nesmí být zvýhodněna oproti ostatním. Jelikož k lepšímu postavení jedné ze stran smlouvy v praxi někdy dochází, občanské právo tento problém řeší zákonným zvýhodněním slabší smluvní strany, jak o tom budeme dále v textu hovořit (spotřebitelské smlouvy).

Zásada smluvní svobody

Smluvní svobodou stran se rozumí především jejich svoboda smlouvu vůbec uzavřít nebo neuzavřít, dále si vybrat smluvní stranu, zvolit si smluvní typ, určit obsah smlouvy, určit formu smlouvy a konečně smlouvu za dohodnutých podmínek i zrušit.¹⁴

Svoboda určení formy smlouvy znamená, že strany mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není v zákoně zvláště upravena, tato smlouva však nesmí odporovat obsahu nebo účelu občanského zákoníku. Tyto smlouvy jsou nazvány "**nepojmenované smlouvy**". Jsou často používány, protože tak umožňují smluvním stranám sestavit si smlouvu zcela podle jejich konkrétních zájmů a potřeb. Jediným omezením při jejich tvorbě je výše zmíněné zákonné ustanovení, že nesmí odporovat obsahu nebo účelu zákona..

S otázkou svobody formy souvisí otázka ústnosti či písemnosti smluv. Smlouvy jsou zásadně platné, kromě zákonných výjimek (smlouva o převodu nemovitosti) , i když se uzavřou pouze ústní formou. Z důvodu zvýšení právní jistoty je písemnost zákonem požadována u stále více typů smluv. Uzavírat písemně i smlouvy, u nichž to zákon nevyžaduje, je velmi vhodné právě pro zvýšení právní jistoty smluvních stran a pro zlepšení možnosti domoci se případně svých práv u soudu. V některých případech by však bylo písemné uzavírání smluv značně nepraktické (např. u smlouvy o přepravě při každém použití hromadného dopravního prostředku).

Zásada "smlouvy se mají dodržovat"

Tato zásada je platná nejen pro občanské právo, ale pro celý právní řád. V praxi to znamená, že každý je povinen dodržet závazky, které na sebe vzal a že smluvní vztahy nelze měnit bez souhlasu jejich stran.

Zásada "dobré víry" a zásada "nikdo se nemůže s úspěchem dovolávat své vlastní nepoctivosti"

Tyto zásady znamenají, že každý by měl při svém jednání vycházet z objektivně zdůvodnitelného přesvědčení, že jedná po právu (v dobré víře) a že nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního chování nebo z chování, které by bylo v rozporu s dobrými mravy. Co jsou "dobré mravy" není v zákoně definováno, jestli daný právní úkon je nebo není v rozporu s dobrými mravy musí v konkrétním případě rozhodnout na návrh soud.¹⁵

14 Knappová, (2005)

15 Knappová (2005)

2.3 Smluvní proces

Proces vzniku čili uzavření smlouvy se nazývá smluvní proces. Je to proces začínající vznikem návrhu (nabídky) na uzavření smlouvy, pokračující jeho přijetím a končící dojitím tomu, kdo návrh učinil (§1731 občanského zákoníku). Ve skutečnosti ve značném počtu případů neprobíhá proces uzavření smlouvy tak, jak je možno dovozovat z ustanovení zákona. Budoucí smluvní strany se k sobě namísto výslovných projevů vůle často chovají konkludentně (např. při koupi novin, přepravě městskou hromadnou dopravou), jindy zase spolu vedou dlouhá a složitá jednání, smlouvají, ujednávají jednotlivosti a výsledek, k němuž shodně dospějí, vtělí do listiny textu smlouvy, při čemž již není zřejmé, kdo který návrh učinil a kdo jej akceptoval.¹⁶

Náležitosti právního úkonu

Projev vůle uzavřít smlouvu je právní úkon a ten, aby byl způsobilý vyvolat patřičné následky (uzavřít smlouvu), musí splňovat dané podmínky, které nazýváme náležitosti právního úkonu. Jsou to:

- náležitosti subjektu
- náležitosti vůle
- náležitosti projevu
- náležitosti poměru vůle a projevu
- náležitosti předmětu.

Náležitosti subjektu

O svéprávnosti jsme již hovořili výše. Její nedostatek má za následek absolutní neplatnost právního úkonu. Tj. smlouva uzavřená člověkem omezeným ve svéprávnosti v rozsahu uzavírané smlouvy je zcela neplatná a pokud už bylo podle ní plněno, strany si musí toto plnění vrátit. Tato skutečnost nastane i v případech nezletilých osob, které učiní úkon, který neodpovídá jejich omezené způsobilosti (např. prodej rodinného domu. Absolutně neplatný bude také právní úkon osoby, která sice nebyla rozhodnutím soudu omezena ve svéprávnosti, ale tato osoba učinila právní úkon v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou. Toto ustanovení dopadá na případy přechodné duševní poruchy (včetně opilosti) i na případy, v nichž by sice mohl soud rozhodnout o omezení svéprávnosti, ale takové rozhodnutí dosud nebylo vydáno.¹⁷

Náležitosti vůle

Jako náležitosti vůle jsou obvykle uváděny: skutečnost, svoboda, vážnost a vůle prostá omylu.

Skutečnost vůle – její nedostatek je opět důvodem k absolutní neplatnosti právního úkonu. Jako příklad neexistující vůle lze uvést vůli vynucenou fyzickým násilím.

Svoboda vůle

¹⁶ Dvořák, Švestka, Zuklínová (2013)

¹⁷ Fiala (1992)

Svoboda vůle člověka není při uzavírání smlouvy nedostatečná, pokud je i proti svým požadavkům nucen dodržet podmínky stanovené právním řádem. Svoboda vůle se považuje za vyloučenou pokud na člověka působí **fyzické násilí, bezprávná výhrůžka a tíseň**. Bez svobody vůle je právní úkon opět absolutně neplatný.

Fyzické násilí

Jiná osoba jím nutí jednat, aby místo své vůle projevil vůli jeho. Přitom nezáleží na tom, zda násilí vychází od jiného účastníka smlouvy nebo od třetí osoby. Není ani rozhodné, zda ostatní účastníci smlouvy o fyzickém donucení jiného účastníka věděli.

Bezprávná výhrůžka

Je bezprávným působením na vůli člověka, které v něm vzbuzuje důvodný strach z újmy, jíž se hrozí. Pro nastoupení absolutní neplatnosti je rovněž lhostejné, zda vyhrožuje další účastník smlouvy nebo jen využívá bezprávnou výhrůžku pocházející od třetí osoby, nebo když o ní vůbec neví.

Aby byla s výhrůžkou spojena absolutní neplatnost právního úkonu (smlouvy), musí splňovat tyto podmínky: Musí být protiprávní, takovou je tehdy, jestliže se v ní hrozí něčím, co není dovoleno učinit (např. ublížením na zdraví) nebo se v ní sice hrozí něčím, k čemu je osoba používající výhrůžku oprávněna, ale není oprávněna hrozit za tím účelem, aby vedla jiného k určitému právnímu úkonu (např. podání trestního oznámení pro skutečně spáchaný trestný čin, nebude-li uzavřena smlouva). Mezi hrozbou a učiněným projevem musí být příčinná souvislost (tedy jednatel smlouvu podepíše, protože se bojí konkrétní výhrůžky) a výhrůžka musí mít takovou intenzitu, aby byla schopna vzbudit důvodný strach.¹⁸

Tíseň

Je to objektivní stav jednatel, který není závislý na tom, jak stav tísně vznikl a kdo jej vyvolal. Tíseň je ekonomickým, sociálním, zdravotním a jiným stavem, který svou existencí mění vůli jednatel tak, že uzavře smlouvu za nápadně nevýhodných podmínek. Protože stav tísně má objektivní povahu (nemoc, ztráta zaměstnání, živelná pohroma), účastník, který z něj těží o něm nemusí vůbec vědět. Následkem tísně je možnost odstoupení od smlouvy, smlouva se od počátku ruší, i v tomto případě si strany musí vzájemně vrátit, co bylo plněno.

Vážnost vůle

Vůle není vážná, jestliže jednatel nechce vyvolat právní následky s tímto projevem vůle spojené. Typicky je to vůle projevená ve hře, v žertu, při výuce.

Vůle prostá omylu

Omyl ve vůli spočívá v nesprávné nebo nedostatečné představě o právních následcích, které z právního úkonu nastanou. Následkem je relativní neplatnost právního úkonu (smlouvy), tedy že účastník, který je v omylu, se může neplatnosti dovolat.

18 Fiala (1992)

Aby s sebou omyl nesl tyto následky, musí být právně významný, a to je, jestliže o něm účastník jednající v omylu neví a druhý účastník se na jeho vzniku podílel nebo o něm musel vědět.¹⁹

Náležitosti projevu

Jsou to určitost, srozumitelnost a případně i forma.

Projev musí být po obsahové stránce určitý, aby bylo jasné, jaké jsou konkrétní podstatné náležitosti smlouvy (např. kupní smlouva nemůže obsahovat jako předmět koupě "nějaké zboží"). Stejně tak musí být účastníkům srozumitelný. Forma je písemná nebo ústní, o ní jsme pojednali výše.

Náležitost poměru vůle a projevu

Náležitostí vzájemného poměru vůle a projevu **je shoda**. Tedy účastníci musí svým projevem dát navenek najevo to, co je jejich vůlí. Může dojít k vědomé neshodě vůle a projevu (předstírání) nebo nevědomé (omyl).

Náležitosti předmětu

Náležitostmi předmětu je jeho možnost a dovolenost. Předmětem smlouvy může být pouze něco, co je reálně možné splnit (nemůže být obsahem kupní smlouvy např. modré z nebe, tři zlaté vlasy děda Vševěda apod.) Dovolenost je chápána jako právní možnost splnit předmět smlouvy. Zásadně nemůže být předmětem smlouvy protiprávní jednání (krádež na objednávku). V občanském právu se vychází ze zásady "je dovoleno vše, co není zakázáno". Rozpor s možností a dovoleností předmětu má za následek absolutní neplatnost smlouvy.²⁰

19 Fiala (1992)

20 Fiala (1992)

Shrnutí kapitoly

Uzavření smlouvy jako nejčastějšího právního úkonu je vázáno pravidly a zásadami, jejichž znalost přispívá k bezproblémovému fungování smluvních vztahů.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Co znamená zásada „pacta sunt servanda“?
2. Jaké jsou zásady závazkového práva?
3. Jaké jsou náležitosti předmětu smlouvy?

Citovaná a doporučená literatura

Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. 2013, Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR
Fiala, J. a kol. 1992, Občanské právo 1, Brno: DOPLNĚK
Knappová, M. a kol. 2005, Občanské právo hmotné 2, Praha: ASPI
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

3 SPOTŘEBITELSKÉ SMLOUVY, KUPNÍ SMLOUVA A NÁJEMNÍ SMLOUVA

V této kapitole se dozvíte: základní informace o smlouvách, které jsou nejběžněji uzavíranými typy smluv mezi občany. Vysvětlíme si pojem spotřebitelské smlouvy, který se vymyká běžnému typu smluv, jak jej známe z občanského zákoníku.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

Vysvětlit podstatu spotřebitelských smluv a podstatné náležitosti kupní smlouvy se zaměřením na prodej zboží v obchodě a podstatné náležitosti nájemní smlouvy se zaměřením na nájem bytu.

Klíčová slova kapitoly: spotřebitel, dodavatel, prodávající, kupující, pronajímatel, nájemce, práva a povinnosti stran

Průvodce studiem

Uvedení do problematiky kapitoly.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodiny, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

3.1 Spotřebitelské smlouvy

Problematika ochrany spotřebitele je do našeho právního řádu implementována na základě ochrany spotřebitele v právu evropském. Spotřebitelské právo je z významné části tvořeno právní úpravou smluv uzavíraných mezi podnikateli (profesionály) a spotřebiteli. Tomu odpovídá i legální definice spotřebitele uvedená v § 419 občanského zákoníku: Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná. Posláním spotřebitelského práva je znovu nastolit smluvní rovnováhu, která je fakticky deformována ekonomickou převahou profesionála. Děje se tak prostřednictvím donucujících ustanovení zákona, od nichž není připuštěno smluvní odchýlení.²¹

²¹ Švestka, Dvořák, Zuklínová (2013)

Ochranu spotřebitele zabezpečují i předpisy veřejného práva, jsou to zejména:

- zákon č. 634/1992 Sb.o ochraně spotřebitele
- zákon č. 64/1986 Sb.o České obchodní inspekci
- zákon č. 146/2002 Sb.o Státní zemědělské a potravinářské inspekci apod.

Spotřebitelské smlouvy nejsou zvláštním, dalším typem smluv, ale jsou to jakékoliv smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel. Nový občanský zákoník chápe spotřebitele jako jednu ze slabších stran právního poměru. Charakter spotřebitelské smlouvy budou mít zejména kupní a směnné smlouvy, smlouvy o dílo, smlouvy o ubytování, zápůjčky, úvěry, úschovy, zprostředkování, zasílatelství, zájezdy, péče o zdraví, pojištění a jiné.

K obcházení principu ochrany spotřebitele docházelo často díky uzavírání rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách, jejímž sjednáním se fakticky spotřebitel připravil o část své zákonné ochrany. Proto od 1.dubna 2012 nabyla účinnosti novela zákona o rozhodčím řízení, která nastavila jasnější pravidla pro sjednávání rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách. Strany se i nadále mohou dohodnout na řešení případných sporů před rozhodcem, musí tak ovšem učinit samostatnou smlouvou. Novela přinesla mimo jiné povinnost uzavřít rozhodčí doložku na samostatném papíru, čímž se vyloučí případy, kdy spotřebitel uzavře rozhodčí doložku nevědomky. Je také zesílena informační povinnost podnikatele jako silnější strany. Doložka musí obsahovat pravdivé, přesné a úplné informace o rozhodci nebo o tom, že rozhoduje stálý rozhodčí soud, o způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení, o odměně rozhodce a předpokládaných nákladech, které mohou vzniknout a o pravidlech pro jejich přiznání, místu konání rozhodčího řízení, způsobu doručení rozhodčího nálezu a zejména o tom, že pravomocný rozhodčí nálezn je vykonatelný. Významným posílením ochrany spotřebitele je možnost soudního přezkumu rozhodčího nálezu.

3.2 Kupní smlouva

Od nabytí účinnosti nového občanského zákoníku je zrušena dualita úpravy kupní smlouvy jako v zákoníku občanském, tak v zákoníku obchodním. Nyní nalezneme jednotnou úpravu kupní smlouvy v zákoníku občanském, a to v ustanoveních §2079 až 2183.Tyto paragrafy jsou rozděleny na pododdíly, nejprve se formulují obecná ustanovení společná pro všechny případy koupě. Následují ustanovení o koupi movitých věcí, odchylky vztahující se ke koupi nemovitých věcí a ustanovení o vedlejších doložkách v kupní smlouvě. Na závěr oddílu jsou připojena zvláštní ustanovení o prodeji v obchodě, která má význam pro tzv. spotřebitelské právo. Obecná ustanovení sledují pojmové vymezení kupní smlouvy a řešení otázky určitosti kupní ceny, jakož i stanovení

základních povinností stran, přičemž se zvláštní zřetel bere na otázky spojené s plněním a přechodem nebezpečí škody na věci.²²

Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě a umožní mu nabytí vlastnické právo k ní, kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu. Neplyne-li ze smlouvy nebo ze zvyklostí něco jiného, jsou prodávající a kupující zavázáni splnit své povinnosti současně. Kupní cena je ujednána dostatečně určitě, je-li ujednána alespoň způsob jejího určení. Náklady spojené s odevzdáním věci v místě plnění nese prodávající. Náklady spojené s převzetím věci nese kupující. Prodávající upozorní kupujícího při ujednání kupní smlouvy na vady věci, o nichž ví. Kupní smlouva může být uzavřena v ústní formě, s výjimkou prodeje a koupě nemovité věci, kde je vyžadována forma písemná.

Vedlejšími ujednáními při kupní smlouvě jsou: výhrada vlastnického práva, výhrada zpětné koupě, výhrada zpětného prodeje, předkupní právo, koupě na zkoušku, výhrada lepšího kupce, cenová doložka. Strany smlouvy si mohou sjednat i jiné výhrady nebo podmínky připouštějící změnu nebo zánik práva a povinností z kupní smlouvy.

Práva a povinnosti účastníků při prodeji zboží v obchodě

V těchto případech prodává prodávající (podnikatel) zboží kupujícímu (spotřebiteli) při své podnikatelské činnosti. Proto je odpovědnost prodávajícího rozšířena, aby byl kupující jako spotřebitel lépe chráněn, jak jsme o tom hovořili výše u spotřebitelských smluv. I zde při prodeji zboží v obchodě je kromě občanského zákoníku platný pro odpovědnost prodávajícího i zákon č. 637/1992 Sb. o ochraně spotřebitele a další předpisy veřejného práva. Ustanovení o prodeji zboží v obchodě se nepoužijí, kupuje-li zboží v obchodě podnikatel ve zřejmé souvislosti se svou podnikatelskou činností.

Prodávající **odpovídá** kupujícímu, že věc při převzetí nemá vady. Zejména odpovídá kupujícímu, že v době, kdy věc převzal:

- že věc má vlastnosti, které si strany ujednaly a chybí-li ujednání, takové vlastnosti, které prodávající nebo výrobce popsal nebo které kupující očekával s ohledem na povahu zboží a na základě reklamy jimi prováděné
- že věc se hodí k účelu, který pro její použití prodávající uvádí nebo ke kterému se věc tohoto druhu obvykle používá
- že věc odpovídá jakostí nebo provedením smluvenému vzorku nebo předloze, byla-li jakost nebo provedení určeno podle smluveného vzorku nebo předlohy
- že plnění smlouvy je v odpovídajícím množství, míře nebo ve správné hmotnosti
- že věc vyhovuje požadavkům právních předpisů

U užitelné věci se vyznačí doba nejkratší trvanlivosti, popřípadě, u věci podléhající rychlé zkáze, doba, po kterou lze věc použít.

Připouští-li to povaha koupě, má **kupující právo**, aby věc byla před ním **překontrolována** nebo aby byly předvedeny její funkce.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Práva z vadného plnění

Kupující je oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u spotřebního zboží v době **24 měsíců**. (Prodávající ji může u některého zboží prodloužit.)

Je-li na prodávané věci, na jejím obalu, v návodu připojeném k věci nebo v reklamě v souladu s jinými právními předpisy uvedena doba, po kterou lze věc použít, použijí se ustanovení o záruce za jakost.

Zárukou za jakost se prodávající zavazuje, že věc bude po určitou dobu způsobilá k použití pro obvyklý účel nebo že si zachová obvyklé vlastnosti. Tyto účiny má i uvedení záruční doby nebo doby použitelnosti na obalu nebo v reklamě. Záruka může být poskytnuta i na jednotlivou součást věci.

Na žádost kupujícího je prodávající povinen písemně potvrdit, v jakém rozsahu a po jakou dobu trvají jeho povinnosti v případě vadného plnění.

Ustanovení o právech z vadného plnění se nepoužijí:

- u věci prodávané za nižší cenu na vadu, pro kterou byla nižší cena sjednána
- na opotřebením věci způsobené jejím obvyklým užíváním
- u použité věci na vadu odpovídající míře používání nebo opotřebením, kterou věc měla při převzetí kupujícím
- vyplývá-li to z povahy věci

3.3 Nájemní smlouva

Obecnou definici nájemní smlouvy najdeme v §2201 občanského zákoníku, který říká: nájemní smlouvou se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci věc k dočasnému užívání a nájemce se zavazuje platit za to pronajímateli nájemné. Ustanovení občanského zákoníku jsou opět systematicky rozdělena do částí obecných ustanovení, zvláštních ustanovení o nájmu bytu a nájmu domu, zvláštních ustanovení o nájmu prostoru sloužícího k podnikání, zvláštních ustanovení o podnikatelském pronájmu věcí movitých, zvláštních ustanovení o nájmu dopravního prostředku, ustanovení o ubytování a ustanovení o pachtu. Pacht je tradiční typ nájmu, je to právní institut charakteristický požívacím právem nájemce, to znamená s právem věc užívat je spojeno právo brát z věci užítky a plody a nabývat k nim vlastnické právo.

Obecné náležitosti nájemní smlouvy

Pronajímatel se nájemní smlouvou zavazuje:

- přenechat věc nájemci tak, aby ji mohl užívat k ujednanému nebo obvyklému účelu
- udržovat věc v takovém stavu, aby mohla sloužit tomu užívání, pro který byla pronajata
- zajistit nájemci nerušené užívání věci po dobu nájmu

Nájemce je povinen i bez zvláštního ujednání:

- užívat věc jako řádný hospodář k ujednanému účelu, není-li účel ujednán, pak k účelu obvyklému
- platit nájemné

Skončení nájmu

Při skončení nájmu odevzdá nájemce pronajímateli věc v místě, kde ji převzal, a v takovém stavu, v jakém byla v době, kdy ji převzal, s přihlédnutím k obvyklému opotřebení při řádném užívání, ledaže věc zanikla nebo se znehodnotila; odevzdáním věci se rozumí i předání vyklizené nemovité věci. Byl-li při odevzdání věci nájemci pořízen zápis obsahující popis věci, přihlédne se při odevzdání věci pronajímateli také k němu.

Při odevzdání věci si nájemce oddělí a vezme vše, co do věci vložil nebo do ni vnesl vlastním nákladem, je-li to možné a nezhorší-li se tím podstata věci nebo neztíží-li se tím nepřiměřeně její užívání.

3.3.1. ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ O NÁJMU BYTU A NÁJMU DOMU

V úvodním ustanovení této části v §2235 je stanoveno, že nájemcem bytu nebo domu může být pouze člověk, tedy fyzická osoba, z čehož vyplývá, že právnické osoby tato ustanovení ve svém smluvním vztahu použít nemohou. Rovněž se ustanovení této části nepoužije na smlouvy, kdy se uzavírá nájemní vztah krátkodobě k rekreaci nebo k jinému zjevně krátkodobému účelu (například ubytování studentů, ubytování pracovníka na služební cestě).

Pro nájemní bydlení je typické pronajímání bytu. Bytem se rozumí místnost nebo soubor místností účelově určených k bydlení. Výrazem „soubor místností“ se poukazuje, že půjde pravidelně o několik místností pod společným uzamčením, tj. přístupných společnými vchodovými dveřmi. Označení „byt“ se tedy pojí s tzv. samostatným bytem, tj. takovým, který má vlastní vstup, a člověk, který v něm bydlí, může byt obývat, aniž je závislý na místnostech nebo prostorech vně bytu, byt se nevyklučuje, aby z ujednání stran nebo povahy věci vyplývalo něco jiného. Z hlediska veřejného práva je pro určení bytu rozhodné rozhodnutí správního orgánu stanovující účel užívání stavby, tj. kolaudační rozhodnutí. Takové rozhodnutí může být z hlediska soukromého práva dílčím vodítkem, nemůže však být určující. Pronajme-li se jako byt k bydlení místnost (soubor místností) tvořící materiálně obytný prostor (tedy prostor k bydlení vhodný a zdravotně způsobilý), byt jej správní rozhodnutí za byt neoznačuje, půjde přesto z hlediska soukromého práva o chráněný nájem bytu. Otázku porušení veřejného práva bude nutné posoudit jako správní delikt s důsledky, které veřejné právo stanoví pro toho, kdo se deliktu dopustil. Vzhledem k ochraně nájemního bydlení je namístě podříditi zvláštním ustanovením o nájmu bytu i případy, kdy pro uspokojování bytových potřeb nájemce nebude pronajat byt, ale celý dům, popřípadě jiný objekt nebo prostor způsobilý sloužit k uspokojení bytových potřeb nájemce (houseboat, dostatečně vybavený obytný vůz apod.).²³

Smlouva o nájmu bytu vyžaduje ke své platnosti písemnou formu, pronajímatel však nemůže namítnout vůči nájemci neplatnost smlouvy pro nedostatek formy. Mezi smluvními stranami jsou zakázána ujednání ukládající nájemci povinnost zaplatit pronajímateli smluvní pokutu a ujednání ukládající nájemci povinnost, která je vzhledem k okolnostem zjevně nepřiměřená. Pokud taková ujednání ve smlouvě jsou, nepřihlíží se k nim.

²³ Viz poznámka 22

Nájemné – strany si ujednají nájemné pevnou částkou a mohou si ujednat každoroční zvyšování nájemného. Pokud si strany výši nájemného neujednají, vznikne pronajímateli právo na nájemné v takové výši, jaká je v den uzavření smlouvy v místě obvyklá pro nový nájem obdobného bytu za obdobných smluvních podmínek.

Jistota – obvykle nazývaná kauce. Strany si mohou ujednat, že nájemce dá pronajímateli peněžitou jistotu, že zaplatí nájemné a splní jiné povinnosti vyplývající z nájmu, tato jistota nesmí být vyšší než šestinásobek měsíčního nájmu. Při skončení nájmu pronajímatel vrátí jistotu nájemci; započte si přitom, co mu nájemce případně z nájmu dluží. Nájemce má právo na úroky z jistoty od jejího poskytnutí alespoň ve výši zákonné sazby.

Práva a povinnosti stran:

Nájemce je povinen užívat byt řádně v souladu s nájemní smlouvou, dodržovat pravidla obvyklá pro chování v domě a dodržovat rozumné pokyny pronajímatele pro zachování náležitého pořádku obvyklého podle místních poměrů. Nájemce je povinen provádět a hradit pouze běžnou údržbu a drobné opravy související s užíváním bytu. Nájemce je oprávněn v bytě pracovat nebo podnikat, nezpůsobí-li to zvýšené zatížení pro byt nebo dům. Nájemce má právo chovat v bytě zvíře, nepůsobí-li chov pronajímateli nebo ostatním obyvatelům domu obtíže nepřiměřené poměrům v domě.

Pronajímatel je povinen udržovat po dobu nájmu v bytě náležitý pořádek obvyklý podle místních poměrů a po dobu nájmu udržovat byt nebo dům ve stavu způsobilém k užívání.

Členové nájemcovy domácnosti

Účelem těchto nových ustanovení je chránit na jedné straně soukromý život nájemce a na straně druhé zájmy pronajímatele jako vlastníka. Být členem domácnosti má význam pro různé právní následky. Smyslem navržené úpravy je řešit zárodky budoucích konfliktů hned v zárodku. Pro nájemce je podstatné, že v pronajatém bytě vede svoji domácnost. Proto mu nemůže být bráněno, aby ve své domácnosti přijímal návštěvy. Přijme-li však nájemce do své domácnosti další osobu, musí mít pronajímatel vědomost, kolik osob v bytě s nájemcem žije, protože to má význam pro náklady spojené s provozem a poskytováním služeb souvisejících s užíváním bytu. Z toho důvodu se nájemci ukládá povinnost oznámit pronajímateli, že se počet osob žijících v bytě zvýšil. Poruší-li tuto povinnost, zakládá to vyvratitelnou právní domněnku závažného porušení povinnosti; při opakovaném porušení půjde o zvlášť závažné nebo hrubé porušení povinnosti s důsledky, které z toho plynou. Kromě toho může mít nájemcovo neoznámení bydlení další osoby vliv na přechod nájmu při smrti nájemce nebo při jeho trvalém opuštění společné domácnosti. Pronajímatel nemůže účinně bránit nájemci, aby za člena své domácnosti přijal jiného člověka, ledaže jde o případ přeplnění bytu.²⁴

3.3.2. PODNÁJEM

Nájemce může dát třetí osobě do podnájmu část bytu, pokud v bytě sám trvale bydlí, i bez souhlasu pronajímatele. Musí ale pronajímateli oznámit, že se zvýšil počet osob žijících v bytě. Nedotčen je však zákonný požadavek, že v

²⁴ Viz poznámka 22

bytě může bydlet jen takový počet osob, jak to odpovídá požadavku na pohodlné a hygienicky vyhovující bydlení.

V případě, že nájemce v bytě sám trvale nebydlí, může dát třetí osobě do podnájmu byt nebo jeho část jen se souhlasem pronajímatele. Uzavření smlouvy o podnájmu bytu nebo části bytu bez souhlasu pronajímatele představuje nájemcův protiprávní čin. Toto zvláště závažné porušení nájemcovy povinnosti má za následek, že pronajímatel může nájem vypovědět.

Podnájemce není členem nájemcovy domácnosti, ani se jím nikdy stát nemůže. Má zvláštní povinnosti a práva spojená s podnájmem. Skončením nájmu končí i podnájem.

3.3.3. SKONČENÍ NÁJMU BYTU

Pro podmínky ukončení nájmu je podstatné, zda byl nájem uzavřen na dobu určitou nebo dobu neurčitou.

Obecné způsoby skončení nájmu jsou:

- písemnou dohodou (uzavřenou mezi pronajímatelem a nájemcem, v dohodě musí být přesně určeno, k jakému datu nájem zaniká)
- uplynutím doby (pokud šlo o nájemní vztah na dobu určitou), zde viz §2285 automatické obnovení nájmu pokud pronajímatel po dobu 3 měsíců nevyzve nájemce, aby byt opustil
- písemnou výpověď (s výpovědní lhůtou 3 měsíce, důvody výpovědi jsou v zákoně stanoveny).

Výpověď z nájmu

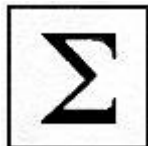
Výpověď nájmu musí být písemná a doručena druhé straně. Výpovědní doba běží od prvního dne kalendářního měsíce následujícího poté, co výpověď došla druhé straně.

Dá-li výpověď pronajímatel, je povinen poučit zároveň nájemce o jeho právu vznést proti výpovědi námitky a navrhnout přezkoumání oprávněnosti výpovědi soudem, jinak je výpověď neplatná. Nájemce má právo podat návrh na přezkoumání oprávněnosti výpovědi **do dvou měsíců** ode dne, kdy mu výpověď došla.

Pronajímatel může vypovědět nájem na dobu určitou i neurčitou s tříměsíční výpovědní lhůtě pokud:

- poruší-li nájemce hrubě svou povinnost vyplývající z nájmu (tj. nezaplatil-li nájemné a náklady za služby za dobu alespoň tří měsíců, poškozují byt nebo dům závažným nebo nenapravitelným způsobem, způsobuje jinak závažné škody nebo obtíže pronajímateli nebo osobám, které v domě bydlí nebo užívá neoprávněně byt neoprávněně jiným způsobem nebo k jinému účelu, než bylo ujednáno)
- je-li nájemce odsouzen pro úmyslný trestný čin spáchaný na pronajímateli nebo členu jeho domácnosti nebo na osobě, která bydlí v domě, kde je nájemcův byt, nebo proti cizímu majetku, který se v tomto domě nachází
- má-li být byt vyklizen, protože je z důvodu veřejného zájmu potřebné s bytem nebo domem naložit tak, že nebude možné vůbec byt užívat
- je-li tu jiný obdobně závažný důvod pro vypovězení nájmu

Shrnutí kapitoly

V kapitole jsme se seznámili se specifickou problematikou spotřebitelských smluv, s právy a povinnostmi účastníků kupní smlouvy a právy a povinnostmi pronajímatele a nájemce při uzavření smlouvy o nájmu bytu, která doznala účinností nového občanského zákoníku značných změn.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Vysvětli podstatu spotřebitelské smlouvy?
2. Jaké jsou povinnosti prodávajícího a kupujícího při uzavření kupní smlouvy?
3. Jaké jsou možnosti ukončení nájmu bytu ze strany pronajímatele a ze strany nájemce?

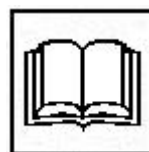
Korespondenční úkoly

1. Vytvořte kupní smlouvu mezi dvěma fyzickými osobami, jejímž předmětem je prodej jízdního kola, ve stáří 3 roky, s několika vadami. Na vady v textu upozorněte, využijte i některou z možností vedlejšího ujednání při kupní smlouvě.

Citovaná a doporučená literatura

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. 2013, Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR
Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

4 PRŮBĚH SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

V této kapitole se dozvíte:

Soudní řízení je způsob, jak se domoci svých soukromoprávních oprávnění.

Jako každé řízení je regulováno mnoha formálními povinnostmi jeho účastníků. S těmi nejdůležitějšími se seznámíme.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

Objasnit průběh řízení před soudem v civilním řízení, zejména příslušnost soudů, práva a povinnosti účastníků, náležitosti žaloby a možnosti podání opravného prostředku.

Klíčová slova kapitoly: soud, nesporné řízení, občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních, náležitosti žaloby

Průvodce studiem

Uvedení do problematiky kapitoly.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodiny, tak se pohodlně usad'te a nenechte se nikým a ničím rušit.

Občanský soudní řád je zákon č. 99/1963 Sb. ve znění novel (ve zkratce o.s.ř.). V něm je upraveno zejména řízení před soudy v České republice, a to před soudy všech stupňů v soukromoprávních věcech. K 1.lednu 2014 prošel velmi rozsáhlou novelou, která reaguje na nové pojetí soukromého práva v České republice po nabytí účinnosti nového kodexu soukromého práva, a to zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dne 1. ledna 2014 nabyl dále účinnosti zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který je speciálním právním předpisem ve vztahu k zákonu č. 99/1963 Sb., občanskému soudnímu řádu, a upravuje takzvaná řízení nesporná. Všechna tato řízení byla tedy vyňata z dosavadního znění občanského soudního řádu.

Podle zákona o zvláštních řízeních soudních (označuje se zkratkou ZZŘ) se projednávají a rozhodují právní věci stanovené v tomto zákoně, a to v §2. Jsou to řízení:

- a) o podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti,
- b) ve věcech nezvěstnosti a smrti,
- c) o přivolení k zásahu do integrity,
- d) ve věcech přípustnosti převzetí nebo držení v ústavech,
- e) o některých otázkách týkajících se právnických osob a svěřenského fondu,
- f) o pozůstalosti,

- g) o úschovách,
- h) o umoření listin,
- i) ve věcech kapitálového trhu,
- o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany
- j) hospodářské soutěže,
- o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se
- k) s obsahem listin,
- o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská
- l) práva,
- m) ve věcech voleb zaměstnanců,
- n) o soudním prodeji zástavy,
- o) o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry,
- p) ve věcech manželských a partnerských,
- q) ve věci ochrany proti domácímu násilí,
- r) o určení a popření rodičovství,
- s) ve věcech osvojení,
- t) ve věcech péče soudu o nezletilé,
- u) v některých věcech výkonu rozhodnutí.

4.1 Soudy

Soustava soudů je na principu tzv. hierarchického uspořádání, hierarchie je dána dle toho, který soud o věci rozhoduje a ke kterému je proti jeho rozhodnutí dáván opravný prostředek.

- okresní soudy, na stejné úrovni jsou v hlavním městě Praze obvodní soudy a Brno má na stejné úrovni Městský soud v Brně
- krajské soudy v Ostravě, Brně, Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Ústí nad Labem, na stejné úrovni je Městský soud v Praze (krajské soudy mají své pobočky i v jiných městech)
- vrchní soudy v Praze a Olomouci
- Nejvyšší soud ČR v Brně
- Nejvyšší správní soud ČR v Brně

Známe dále Ústavní soud ČR se sídlem v Brně. Ten ale do tohoto uspořádání nezařazujeme, neboť nerozhoduje o podáních ani opravných prostředcích proti nim. Je orgánem ochrany ústavnosti České republiky, proto se rozhodnutími ostatních soudů zabývá pouze tehdy, jsou-li jimi dotčena ústavně zaručená práva a svobody občanů.²⁵

4.1.1. PŘÍSLUŠNOST

Soudní řízení dle o.s.ř. je zásadně dvojinstanční, znamená to, že proti rozhodnutí soudu (v první instanci) se lze vždy odvolat a o odvolání rozhoduje (v druhé instanci) soud jiný, prvoinstančnímu nadřazený. Tato působnost mezi soudy různého stupně se nazývá **funkční příslušnost**.

25 Janků (2006)

Věcná příslušnost

Určuje, který soud z výše uvedené hierarchie rozhoduje o věci v první instanci. Pravidlem (s četnými výjimkami) je, že pro řízení v prvním stupni jsou příslušné okresní soudy.

Místní příslušnost

Určuje místně soud, který bude danou věc v první instanci projednávat. Určuje se podle trvalého pobytu nebo sídla žalovaného, tedy toho proti němuž je žaloba směřována. I toto pravidlo má výjimky.

V případě, že **nevíme**, který soud je pro podání našeho návrhu příslušný, **můžeme** zaslat své podání **k jakémukoliv soudu v ČR**, který správnou příslušnost soudu určí a naše podání k němu zašle. Pokud zašleme podání nepřislušnému soudu poněkud to celé řízení zdrží, ale je to velmi vhodné využít zvláště za situace, že bychom neuplatněním svého práva u soudu o toto právo přišli.

4.1.2. ŘÍZENÍ PŘED SOUDEM

Před soudem vystupují dle terminologie o.s.ř. účastníci řízení, zákon je blíže nazývá žalobce a žalovaný. V řízeních dle ZZŘ je účastníkem řízení navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje. V jednotlivých typech řízení se pak účastníci označují podle reálné situace, v níž vystupují, tedy například v řízení ve věcech opatrovnictví člověka je to opatrovanec, v řízení o prohlášení člověka za nezvěstného je to pohřešovaný, v řízení o rozvod manželství jsou účastníky manželé.

4.2 Účastník řízení

Způsobilost být účastníkem řízení podle občanského soudního řádu má ten, kdo má právní osobnost podle hmotného práva. Každý může před soudem jako účastník samostatně právně jednat (procesní způsobilost) v tom rozsahu, v jakém je svéprávný. Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřštině (náklady tlumočnicka hradí stát), soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv. Občanský soudní řád dále v § 21 uvádí, kdo jedná za právnickou osobu

4.3 Zastoupení

Každá fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, toto se nazývá zastoupení na základě zákona.

Dále známe zastoupení na základě plné moci. Pokud účastník nechce v řízení vystupovat sám, může se dát v řízení zastupovat zástupcem, jehož si zvolí. S výjimkou Odborové organizace, Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí a právnické osoby (myšleno spolku), která zastupuje účastníka ve věcech ochrany před diskriminací, může být zvoleným zástupcem účastníka jen

fyzická osoba. Právo na právní pomoc poskytovanou zástupcem má účastník již od počátku řízení. Nemá-li účastník řízení procesní způsobilost, může za něj udělit plnou moc zástupci jeho zákonný zástupce. Tímto procesním zástupcem je pak nejčastěji **advokát**, který svým vzděláním a dalšími profesními zkouškami zaručuje, že bude účastníka zastupovat odborně a postará se co nejlépe o ochranu jeho práv. Může jím být také kterákoliv fyzická osoba, která má způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ta se nazývá **obecný zmocněnec**.

V případech některých podání je účastník, který nemá právnické vzdělání, povinen nechat se zastupovat advokátem. Je to v případě podání dovolání, tj. mimořádného opravného prostředku a v případě podání žaloby ve věcech správního soudnictví a při podání ústavní stížnosti.

Odborová organizace může, s výjimkou věcí týkajících se vztahů mezi podnikateli vyplývajících z podnikatelské činnosti, v řízení zastupovat účastníka, který je jejím členem.

Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí může zastupovat účastníka v řízení o určení nebo změnu vyživovací povinnosti a v řízení o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného, jde-li o věci se vztahem k cizině.

Ve věcech ochrany před diskriminací se může dát účastník v řízení zastupovat právnickou osobou, které má jako činnost ve stanovách uvedenu ochranu před diskriminací.

Za nezletilého účastníka řízení musí vždy jednat jeho zákonný zástupce. Děti jsou zastupovány svými rodiči, pokud nejsou rodiče zbaveni svých rodičovských práv nebo v případě, že zájem rodičů a dětí na výsledku řízení může být protichůdný. V takovém případě je dítěti soudem ustanoven opatrovník.

4.3.1. OBECNÝ ZMOCNĚNĚC

Jak již bylo řečeno výše, účastník se může dát zastoupit také (priorita osobní vystupování, pak advokát) kteroukoliv fyzickou osobou, která je plně svéprávná. Tento zástupce (obecný zmocněnec) může jednat jedinečně. Obecný zmocněnec nemusí mít právnické vzdělání, nemusí být občanem ČR.

Soud rozhodne, že zastoupení obecným zmocněncem nepřipouští, jestliže obecný zmocněnec zřejmě není způsobilý k řádnému zastupování anebo jestliže jako zástupce vystupuje v různých věcech opětovně.

Opětovné zastupování: závisí na posouzení soudu a na konkrétním případě, ustanovení není namířeno proti obecným zmocněncům z řad neziskového sektoru, ale proti právníkům bez advokátních zkoušek, pracujícím na živnostenský list. Dle judikatury je to: zastupování více než dvou účastníků ve věcech, které spolu skutkově nesouvisí nebo zastupování jednoho účastníka ve více než dvou věcech spolu skutkově nesouvisejících a mezi případy je časová

souvislost, která odůvodňuje závěr, že nejde o činnost jen ojedinělou. Není rozhodné, zda obecný zmocněnec vystupuje jen u jednoho nebo více soudů.

4.3.2. PLNÁ MOC

Každé zastupování, jak advokátem, tak obecným zmocněncem se děje na základě plné moci. Ta může být udělena písemně nebo ústně do protokolu u soudu, z listiny nebo protokolu musí být zřejmé, že zástupce plnou moc přijal.

Procesní plná moc – je to plná moc udělená pro celé řízení, procesní plnou moc nelze omezit, zástupce, jemuž byla udělena je oprávněn ke všem úkonům, které může v řízení učinit účastník. Nevyplývá-li z plné moci něco jiného, zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo skončeno řízení, pro něž byla udělena. Není omezením procesní plné moci, když byla udělena jen na určitou část řízení (např. u soudu prvního stupně).

Pokud je plná moc omezena jen na určité úkony, je to tzv. **prostá plná moc** a opravňuje k zastupování jen k v ní výslovně uvedeným úkonům (např. nahlédnutí do spisu).

Podpisy na plné moci, jejím odvolání **nemusí být úředně** ověřeny, musí být pouze v případě, že o tom rozhodne předseda senátu.

4.3.3. JEDNÁNÍ U SOUDU

Zástupce (advokát i obecný zmocněnec) může jednat za účastníka na základě plné moci všude tam, kde by jednal účastník. To znamená např. jeho jménem i podávat návrhy (v praxi to vypadá tak, že na žalobě je jako žalobce napsán účastník, ale žaloba je podepsána zmocněncem s dovětkem :“na základě plné moci ze dne...” a plná moc musí být přiložena).

Praktické problémy nastávají u soudního jednání, kdy je účastník zároveň povinen odpovědět soudu a protistraně na její otázky, které se týkají hmotného práva a posouzení věci. Typicky rodiče žádají o zrušení ústavní výchovy svých dětí a soud se jich, jakožto účastníků navrhovatelů ptá na jejich podmínky k bydlení, výchovu dalších dětí, práci apod. V tom nemůže zástupce účastníka zastupovat ani mu nijak radit, protože nejde o procesní postup soudu, ale o výslech účastníka jako svědka.

Zástupce (advokát i obecný zmocněnec) u soudu by měl samozřejmě po dohodě s účastníkem řízení zvláště předkládat soudu již předem písemné stanoviska a návrhy, říct návrhy před zahájením řízení (na smír, zpětvzetí, návrh na vyslechnutí svědka) a závěrečnou řeč, v níž by mělo zaznít, co konkrétně účastník navrhuje (jaké je jeho stanovisko).

4.4 Žaloba

Žaloba je podání k soudu, jímž se žalobce domáhá rozhodnutí soudu. Co se týče formy jak žaloby, tak každého dalšího úkonu, který účastníci vůči soudu činí, říká občanský soudní řád, že je účastníci mohou provádět jakoukoliv formou, pokud zákon pro některé úkony určitou formu nepředepisuje. Podání je možné učinit písemně. Písemné podání se činí v listinné nebo elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě nebo telefaxem. Písemné podání obsahující návrh ve věci učiněné telefaxem nebo v elektronické podobě je třeba nejpozději do 3 dnů doplnit předložením jednoho originálu, jinak k těmto podáním soud nepřihlíží. Toto doplnění se nevyžaduje v případech podání podepsaného uznávaným elektronickým podpisem nebo podáním podle zákona o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi dokumentů. K podání podanému elektronicky lez připojit také všechny jeho přílohy v elektronické podobě.

Náležitosti žaloby

Žaloba je právní úkon vedoucí k zahájení řízení, aby podmínkám zahájení řízení vyhověla, musí splňovat určité formální znaky.²⁶

V první části žaloba obsahuje:

- soud, jemuž je adresována (viz výše příslušnost soudů)
- označení žalobce a žalovaného; v případě, že je to fyzická osoba je to jméno, příjmení, datum narození (pokud známe), bydliště, případně další adresa, na které se zdržuje a je mu na ni možno doručovat; u právnické osoby je to název a sídlo, jména jejich zástupců, případně další adresa pro doručování (tyto informace o právnické osobě zjistíme z veřejného rejstříku, který je přístupný na stránkách www.justice.cz)
- v případě, že jsou účastníci zastoupeni, uvádí se jméno zástupce, adresa pro doručování s poznámkou, že účastník je tímto subjektem zastoupen
- stručné označení, čeho se žalobce domáhá (např. žaloba na zaplacení částky 15 000,-Kč,

žaloba na vyklizení apod.).

V druhé části žaloba obsahuje:

- skutkový stav; vylíčení skutku, tedy těch skutečností, které vedly k podání žaloby. Musí být vysvětleny co nejpřesněji, tak aby nedošlo k záměně s jiným podobným skutkem. Je vhodné si text rozdělit chronologicky a popisovat situace, jak se udály po sobě. Je rovněž nutné v případě, že se opíráme o písemný důkaz (smlouvu, dopis, fakturu) přesně jej v textu specifikovat jeho názvem, datem, v případě že obsahuje i číslem jednacím apod.
- důkazy, které jsme v textu zmínili znovu pod text uvedeme jeden po druhém s přesným popisem a přiřkládají se k žalobě v neověřených kopiích. V případě, že navrhuje jako důkaz výslech osoby, musíme uvést její jméno a pokud známe bydliště či jiné místo, kde se zdržuje.

Závěrečná část žaloby:

- je tzv. žalobní petit. Dá se říct, že je to nejdůležitější část žaloby, neboť soud je při svém rozhodování vázán jeho obsahem. Petit je třeba zformulovat tak, aby z něj jednoznačně vyplývalo, čeho se žalobce domáhá a aby byl tzv. vykonatelný, to znamená, aby dle jeho znění žalovaný vykonal konkrétně uvedenou činnost (aby něco platil, konal nebo naopak přestal s konáním).²⁷ Při psaní petitu i celé žaloby jsou velmi platné „Vzory smluv a podání“, které vychází v knižní podobě od různých nakladatelství, a které obsahují všechny běžné typy žalob a podání. Jsou k dispozici alespoň k nahlédnutí ve velkých knihovnách a vlastní je i občanské poradny.

Při formulování petitu, ale i celé žaloby je třeba si opakovaně uvědomit, že soud v civilním řízení, je vázán obsahem žaloby. Není proto namístě obávat se navrhnout soudu, jak má rozhodnout, tj. žalobní petit a rovněž není namístě očekávat, že soud „přece pochopí“, že pravda je na mé straně a bude sám aktivně vyhledávat další důkazy v můj prospěch, jak je o tom mnoho občanů přesvědčeno díky vlivu televizních seriálů. Toto se v civilním řízení neděje a není to ani obsahem civilního řízení. Soud v civilním řízení obě strany pouze poučí o jejich procesních právech a vyzve k případnému odstranění vad podání. Vzhledem k této náročnosti, která je na obě strany civilního procesu kladena je vhodné sepsání žaloby či jiného podání k soudu nepodceňovat a pokud je to finančně možné, vyhledat služby advokáta.

I po podání žaloby může žalobce kdykoliv za řízení vzít žalobu zpět, a to buď zcela nebo zčásti. To lze učinit kdykoliv až do doby právní moci rozhodnutí.

4.5 Doručování

Problematika doručování je velmi důležitá, neboť doručení úkonu účastníkům zabezpečuje jejich seznámení se s průběhem soudního řízení a zajišťuje jim tak možnost, činit další právní úkony, k nimž je občanský soudní řád opravňuje, typicky je to podání opravného prostředku.

Zákon preferuje doručování přímo při jednání nebo jiném soudním úkonu. Právníkům osobám soud doručuje prostřednictvím datových schránek.

Adresátu se doručuje na adresu pro doručování, kterou může adresát kdykoliv změnit a novou soudu oznámit. Pokud adresát takovou adresu pro doručování neuvedl je adresátovi, který je fyzickou osobou doručováno na adresu místa trvalého pobytu. Co se rozumí doručovací adresou např. u podnikající fyzické osoby, fyzické osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a podobně, je uvedeno v § 46b občanského soudního řádu.

Vzhledem k tomu, že ne vždy se podaří písemnost určenou do vlastních rukou adresátovi skutečně doručit, funguje v našem právním řádu tak zvaná **fikce doručení**. Postup u ní je následující: nezastihl-li doručující orgán adresáta písemností, písemnost uloží a adresátu zanechá vhodným způsobem písemnou výzvu, aby si písemnost vyzvedl. Nelze-li zanechat výzvu v místě doručování, vrátí doručující orgán písemnost odesílajícímu soudu. Ten vyvěsí na úřední

27 Janků (2006)

desce výzvu k vyzvednutí písemnosti u soudu. Nevyzvedne-li si adresát písemnost ve lhůtě **deseti dnů** ode dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, považuje se písemnost za doručenou posledním dnem této lhůty, i když se adresát o uložení nedozvěděl. Doručující orgán po marném uplynutí této lhůty vhodí písemnost do domovní schránky, není-li takové schránky, vrátí písemnost soudu a ten o tom vyvěsí sdělení na úřední desce soudu.

Počítání lhůt

Do běhu lhůty se nezapočítává den, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty. Tj. vždy až den po. Lhůta je zachována, je-li poslední den lhůty učiněn úkon u soudu (odevzdat podání na podatelně soudu nebo ústně do protokolu) nebo je podání odevzdáno orgánu, který má povinnost jej doručit (pošta, správa věznice nikoliv odbory jakéhokoliv úřadu).

4.6 Soudní rozhodnutí

Formy

Soudní rozhodnutí je autoritativní vůle soudu, formálním způsobem vyjádřená a směřující ke stranám řízení. Soud rozhoduje:

- **rozsudkem**, rozsudkem se rozhoduje o věci samé, tj. je v něm rozhodnuto o nárocích stran, která strana měla ve sporu úspěch, v jakém rozsahu a pro koho vyplynou z tohoto rozhodnutí práva a povinnosti
- **usnesením**, usnesením se rozhoduje zejména o procesních krocích (odročení jednání, zastavení řízení, změna návrhu) a o většině rozhodnutí ve zvláštních řízeních (zápisy do obchodního rejstříku)
- **platebním rozkazem** (směnečným či šekovým platebním rozkazem), platební rozkaz je soudní rozhodnutí, které má stejné důsledky jako rozsudek, ale soud je vydává, aniž nařizuje jednání. Jde o zkrácené řízení, uplatňované v případech žalob na zaplacení peněžité částky.
- **elektronickým platebním rozkazem** – totožné s platebním rozkazem, je vydán, je-li návrh podán na elektronickém formuláři podepsaný zaručeným elektronickým podpisem žalobce a plnění nepřevyšuje 1 milion Kč

Právní moc a vykonatelnost rozsudku

Právní moc je vlastnost rozsudku spočívající v tom, že doručený rozsudek již nelze napadnout řádným opravným prostředkem. Právní moc nastupuje obvykle po marném uplynutí lhůty k podání opravného prostředku. Tato lhůta je standardně **15 dnů**, počítáno ode dne doručení rozhodnutí do rukou účastníka. Po nabytí právní moci mohou účastníci požádat soud o vyznačení doložky právní moci. Prakticky se jedná o zvláštní razítko, které se umísťuje na pravomocný rozsudek a na němž je uvedeno, kdy nabyl daný rozsudek právní moci.

Rozsudek je **vykonatelný**, jakmile uplyne lhůta k plnění. Vykonatelnost časově následuje po právní moci. Není-li v rozsudku uložena povinnost k plnění, je rozsudek vykonatelný, jakmile nabyl právní moci.²⁸

4.7 Opravné prostředky

Pokud účastník nesouhlasí s rozhodnutím soudu prvního stupně, má zákonnou možnost využít některý z opravných prostředků a pokusit se tak rozhodnutí soudu prvního stupně změnit.

Opravné prostředky jsou řádné a mimořádné, rozdíl mezi nimi je v tom, že řádné opravné prostředky se podávají proti rozhodnutím, které nejsou dosud v právní moci, zatímco mimořádné proti rozhodnutím, které již právní moci nabyly.

4.7.1. ŘÁDNÉ OPRAVNÉ PROSTŘEDKY

Odvolání

Odvoláním může účastník napadnout **rozhodnutí soudu prvního stupně**. Odvolání smí směřovat výlučně proti výroku rozhodnutí, nelze se odvolat proti odůvodnění rozhodnutí. Odvolání není možné, jestliže se po vyhlášení rozsudku účastníci vzdali práva na odvolání. **Odvolání se podává do 15 dnů od doručení rozhodnutí k soudu o stupeň vyššímu prostřednictvím soudu, proti jehož rozhodnutí odvolání směřuje** (tj. v prvním stupni rozhodl Okresní soud v Ostravě, odvolání podáme Krajskému soudu v Ostravě prostřednictvím Okresního soudu v Ostravě). Opožděně podané odvolání soud prvního stupně odmítne. Po přípustném a včas podaném odvolání nenabývá rozhodnutí právní moci a není tedy ani vykonatelné až do doby, kdy o něm pravomocně rozhodne odvolací soud.²⁹

Odpor proti platebnímu rozkazu

Je speciálním opravným prostředkem pouze proti vydanému platebnímu rozkazu. Je nutno podat jej ve lhůtě 15 dnů, jeho podání způsobuje, že platební rozkaz se ruší a ve věci je nařízeno jednání.

4.7.2. MIMOŘÁDNÉ OPRAVNÉ PROSTŘEDKY

Obnova řízení

Žalobu na obnovu řízení je možno podat jen v případech, že účastník neuspěl v řízení proto, že se mu nepodařilo prokázat svá tvrzení, neboť k tomu neměl **bez své viny** potřebné informace nebo důkazy. Žalobu je nutno podat ve lhůtě tří měsíců od dne, kdy ten, kdo obnovu navrhuje, se dozvěděl o důvodu obnovy, nebo od té doby, kdy jej mohl uplatnit.

Žaloba pro zmatečnost

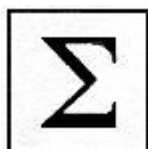
Žalobou lze napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně i odvolacího soudu v případě, že řízení mělo nedostatky spočívající v nesplnění procesních podmínek. Žalobu je třeba podat ve lhůtě tří měsíců ode dne doručení napadeného rozhodnutí.

28 Janků (2006)

29 Janků (2006)

Dovolání

Dovoláním lze napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu. Přichází v úvahu až tehdy, jsou-li řádné opravné prostředky vyčerpány. Zvláštností dovolání je, že jej projednává soud ve třetí instanci, je to Nejvyšší soud ČR. Dovolání může jménem účastníka, který nemá právnické vzdělání, podat pouze advokát (notář), případně zaměstnanec účastníka, který má právnické vzdělání.

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme se velmi stručně seznámili s nejdůležitějšími body civilního procesu, jeho novým rozdělením na obecný předpis občanský soudní řád a k němu speciální předpis zákon o zvláštních řízeních soudních. Cestou civilního procesu se domáháme svých práv ze všech soukromoprávních vztahů.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Které věci se projednávají podle zákona o zvláštních řízeních soudních?
2. Kdo může zastupovat účastníka v civilním řízení?
3. Vysvětli rozdíl mezi právní mocí a vykonatelností rozhodnutí.
4. Jaké známe řádné a mimořádné opravné prostředky?

Korespondenční úkoly

1. Vypracuj žalobu na zaplacení částky 20 000,-Kč z důvodu nesplnění smlouvy o půjčce finanční částky mezi dvěma fyzickými osobami.
2. Vypracuj žalobu na určení výživného pro zletilé dítě.
3. Vypracuje žalobu na určení neplatnosti ukončení pracovního poměru.

Citovaná a doporučená literatura

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
 Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
 Janků, M. a kol. 2006, Základy práva pro posluchače neprávnických fakult, Praha: C.H.BECK
 Drápal, L., Bureš, J. a kol. 2009. *Občanský soudní řád I. Komentář*. Praha: C.H.BECK
 Drápal, L., Bureš, J. a kol. 2009. *Občanský soudní řád II. Komentář*. Praha: C.H.BECK
 Winterová, A. a kol. 2006. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha a.s.

5 PRACOVNÍ PRÁVO

V této kapitole se dozvíte:

Pracovní právo je samostatným právním systémem, který přestože je řazen do oblasti práva soukromého, oplývá mnoha rozdíly, zvláště vzhledem k nemožnosti plně aplikovat zásadu rovnosti účastníků. Seznámíme se se základními zásadami pracovního práva, náležitostmi uzavření i ukončení pracovního poměru a speciální úpravou odpovědnosti v pracovním právu.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

Vysvětlit jaké jsou náležitosti pracovní smlouvy, jakým způsobem řádně ukončit pracovní poměr, jaká jsou základní práva a povinnosti zaměstnavatele i zaměstnance.

Klíčová slova kapitoly: pracovní smlouva, zaměstnanec, zaměstnavatel, uzavření a ukončení pracovního poměru, odpovědnost

Průvodce studiem

Uvedení do problematiky kapitoly.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodiny, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

Pracovní právo je souhrn právních norem o pracovních vztazích a o vztazích s výkonem práce souvisejících. Hlavními prameny pracovního práva jsou Listina základních práv a svobod, z.č. 2/1993 Sb. zákoník práce, z.č. 262/2006 Sb., důležitým předpisem je dále zákon o zaměstnanosti, z.č. 453/2004 Sb.

Právo na práci

je dle našeho ústavního pořádku jedním ze základních sociálních práv občanů. Definiuje se jako subjektivní právo každého občana na uplatnění vlastních schopností v pracovním procesu prostřednictvím využití své pracovní síly jako souhrnu duševních a fyzických vlastností člověka i práva na získání prostředků k uspokojení svých základních potřeb.

Právo na zaměstnání

je právo fyzické osoby, která chce a může pracovat a o práci se uchází, na zaměstnání v pracovníprávním vztahu, na zprostředkování zaměstnání a na poskytnutí dalších služeb za podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti.

5.1 Pracovní poměr

Pracovní poměr se obvykle zakládá pracovní smlouvou mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem (dále může být založen jmenováním nebo mu musí předcházet volba).

Pracovní smlouva

Pracovní smlouva je právní úkon obsahující shodný a souhlasný projev vůle zaměstnavatele a zaměstnance uzavřít pracovní poměr. Pracovní smlouva musí být uzavřena **vždy písemně**, i za předpokladu, že pracovní poměr je uzavřen např. na dobu jednoho týdne. Povinnost zaměstnavatele uzavřít pracovní smlouvu písemně je stanovena proto, aby se předešlo zbytečným sporům o obsah uzavřené smlouvy. Na druhé straně však s nedostatkem písemné formy není spojena neplatnost pracovní smlouvy (ochrana zaměstnance), proto i pracovní smlouva sjednaná ústně či konkludentně bude platná a vznikne na základě ní platný pracovní poměr. Sankce vůči zaměstnavateli za nedodržení formy upravuje veřejné právo, konkrétně případnou sankci dává Inspektorát bezpečnosti práce. Každá pracovní smlouva musí obsahovat tři podstatné náležitosti:

Druh práce

Je důležitý proto, že bez souhlasu zaměstnance mu nelze přidělit práci jiného druhu. Je možné sjednat v pracovní smlouvě i více než jeden druh práce (vhodné v malých firmách) nebo je druh práce závislý na ročním období (např. topič/zahradník).³⁰ Druh práce ovšem nesmí být v pracovní smlouvě vymezen tak široce, aby umožnil zaměstnavateli přidělovat jakoukoliv práci; v tomto případě by pracovní smlouva byla uzavřena neplatně, jelikož by chyběla její podstatná náležitost. V praxi zaměstnavatelé někdy blíže specifikují obsah druhu práce a z toho vyplývající míru práv a povinností zaměstnance v tak zvané "pracovní náplni", což je zpravidla informativní dokument, kterým zaměstnavatel zaměstnanci blíže specifikuje obsah sjednaného druhu práce. Tato pracovní náplň musí být v souladu s druhem práce sjednaným v pracovní smlouvě, protože povinnost zaměstnance vykonávat činnosti obsažené v pracovní náplni nevyplývá z tohoto dokumentu, ale z druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě. "Pracovní náplň" tedy může zaměstnavatel jednostranně měnit, a to i bez souhlasu zaměstnance, nicméně se zaměstnavatel musí vždy pohybovat v rámci smluvně sjednaného druhu práce.

Místo výkonu práce

Místo výkonu práce může být sjednáno jak velmi úzce, například konkrétní pracoviště, tak velmi široce. Zákoník práce sám neurčuje, jakým způsobem má být místo výkonu práce vymezeno a nechává to na smluvním ujednání stran pracovního poměru. Může tak být sjednáno konkrétní pracoviště, sídlo zaměstnavatele, obec, kraj, území České republiky. Místo výkonu práce by mělo odpovídat potřebě zaměstnavatele a být přiměřené povaze práce. Šířeji může být vymezeno, pokud lze předpokládat, že zaměstnanec skutečně bude práci vykonávat na takto šířeji vymezeném území (stavební, montážní, servisní práce nebo činnost

30 Ryska (2007)

obchodního zástupce). Zaměstnavatel je oprávněn přidělovat práci v rámci sjednaného místa nebo míst výkonu práce. Mimo sjednané místo je zaměstnanec povinen konat práci jen v případě pracovní cesty.

Den nástupu do práce

Sjednává se určením dne, měsíce a roku, kdy pracovní poměr vzniká. Pracovní poměr tímto dnem vzniká i za předpokladu, že zaměstnanec v určený den do práce nenastoupí, neboť onemocněl.

Zkušební doba

Musí být sjednána písemně, jinak je neplatná a nejpozději v den, který byl sjednán jako den nástupu do práce. Pokud je sjednána zpětně až za trvání pracovního poměru, je neplatná. Zkušební doba nesmí být delší než 3 měsíce (6 měsíců u vedoucího zaměstnance) po sobě jdoucí po dni vzniku pracovního poměru. Zkušební doba nesmí být sjednána delší, než je polovina sjednané doby trvání pracovního poměru. Doba překážek v práci, pro které zaměstnanec nekoná práci v průběhu zkušební doby, se do zkušební doby nezapočítává.

Informování o obsahu pracovního poměru

Toto opatření má vést ke zvýšení právní jistoty zaměstnanců. Zaměstnavatel, pokud tyto údaje neobsahuje již pracovní smlouva, je povinen zaměstnance do 1 měsíce od vzniku pracovního poměru písemně informovat o těchto údajích:

- název a sídlo zaměstnavatele, je-li právnickou osobou, jméno a příjmení a adresa, je-li fyzickou osobou
- bližší označení druhu a místa výkonu práce
- údaj o délce dovolené
- údaj o výpovědních dobách
- údaj o týdenní pracovní době a jejím rozvržení
- údaj o mzdě nebo platu a způsobu odměňování, splatnosti, termínu výplaty, místu a způsobu vyplácení
- údaj o kolektivních smlouvách, které upravují pracovní podmínky zaměstnance.

Při nástupu do práce musí být zaměstnanec seznámen s pracovním řádem a s právními a ostatními předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, které musí při své práci dodržovat.³¹

Povinnosti vyplývající z pracovního poměru

Zaměstnavatel je povinen:

- přidělovat zaměstnanci práci dle pracovní smlouvy
- platit mu za vykonanou práci
- vytvářet podmínky pro plnění jeho úkolů
- dodržovat ostatní pracovní podmínky stanovené právními předpisy.

Zaměstnanec je povinen:

- konat osobně práce podle pracovní smlouvy v rozvržené týdenní pracovní době

31 Vysokajová (2007)

- dodržovat povinnosti, které mu vyplývají z pracovního poměru.

Doba trvání pracovního poměru

Pracovní poměr na dobu neurčitou

Pracovní poměr je sjednán na dobu neurčitou vždy, nebyla-li výslovně sjednána doba jeho trvání.

Pracovní poměr na dobu určitou

Doba trvání pracovního poměru na dobu určitou mezi týmiž smluvními stranami nesmí přesáhnout 3 roky a ode dne vzniku prvního pracovního poměru na dobu určitou může být opakována nejvýše dvakrát. Za opakování pracovního poměru na dobu určitou se považuje rovněž i jeho prodloužení. Jestliže od skončení předchozího pracovního poměru na dobu určitou uplynula doba 3 let, k předchozímu pracovnímu poměru na dobu určitou mezi týmiž smluvními stranami se nepřihlíží. Doba, na jakou se pracovní poměr uzavírá, musí být sjednána přesně, aby nevznikly pochyby, na jakou vlastně dobu se tento pracovní poměr uzavírá. Doba může být stanovena uvedením určitého dne, ale také určitou skutečností, která nastane (skončení konkrétních prací, návrat jiné zaměstnankyně z rodičovské dovolené apod.).

5.2 Změny pracovního poměru

Každou z nutných náležitostí pracovní smlouvy lze změnit dohodou účastníků, tato změna musí mít písemnou formu.

Ze závažných důvodů může zaměstnavatel převést zaměstnance na jiný druh práce i bez jeho souhlasu.

Zaměstnavatel musí převést zaměstnance na jinou práci pokud je pro to lékařský posudek nebo rozhodnutí soudu, tj. :

- zaměstnanec podle lékařského posudku dlouhodobě ztratil způsobilost konat dosavadní práci
- koná-li těhotná žena nebo matka dítěte mladšího než 9 měsíců práci, která dle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství nebo mateřství
- je-li to podle lékařského posudku nutné v zájmu ochrany zdraví jiných osob před přenosnými nemocemi (před bacilonosiči)
- pokud to vyžaduje výkon pravomocného rozhodnutí soudu (např. uložení trestu zákazu činnosti řízení automobilu).

Zaměstnavatel může převést zaměstnance na jinou práci pokud:

- zaměstnanec dostal výpověď pro porušení pracovní kázně nebo proto, že nesplňuje předpoklady pro výkon sjednané práce
- proti zaměstnanci bylo zahájeno trestní řízení pro podezření z úmyslné trestné činnosti spáchané při plnění pracovních úkolů
- zaměstnanec dočasně ztratil předpoklady pro výkon sjednané práci (převod možný max. na 30 dnů, např. skončení platnosti odborných zkoušek, svářečského průkazu apod.)
- je-li to potřeba k odvrácení mimořádné události nebo jiné hrozící nehody nebo ke zmírnění jejich bezprostředních následků, a to na nezbytně nutnou dobu.

Odpadnou-li důvody, pro které byl zaměstnanec převeden na jinou práci nebo do jiného místa, je zaměstnavatel povinen zařadit zaměstnance zpět na jeho původní práci.

Na rozdíl od změn druhu práce **nelze** v žádném případě zaměstnance bez jeho souhlasu přeložit k výkonu práce do jiného místa.³²

5.3 Ukončení pracovního poměru

Dohoda o rozvázání pracovního poměru

Dohodou lze ukončit pracovní poměr vždy, a to k oboustranně dohodnutému datu. Dohoda musí být písemná a pokud o to zaměstnanec požádá, musí obsahovat důvody, proč byl pracovní poměr ukončen.

Výpověď

Výpověď může rozvázat pracovní poměr zaměstnavatel i zaměstnanec. Výpověď musí být dána písemně a doručena druhému účastníku, jinak je neplatná. Pracovní poměr končí uplynutím výpovědní doby, která začíná běžet prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po doručení výpovědi a trvá nejméně 2 měsíce.

Zaměstnanec může dát výpověď z jakéhokoliv důvodu nebo i bez uvedení důvodu.

Zaměstnavatel musí důvod výpovědi přesně vymežit, aby jej nebylo možno zaměnit s jiným důvodem, jinak je výpověď neplatná. Zaměstnavatel musí uvést důvod výpovědi, který je uveden v zákoníku práce, tj. zákonný výpovědní důvod. Tyto jsou uvedeny v § 52 zákoníku práce. Jsou to:

- a) zánik zaměstnavatele
- b) přemístění zaměstnavatele nebo jeho části
- c) nadbytečnost zaměstnance
- d) ztráta zdravotní způsobilosti zaměstnance pro pracovní úraz, nemoc z povolání nebo ohrožení touto nemocí
- e) dlouhodobá ztráta způsobilosti zaměstnance konat dosavadní práci ze zdravotních důvodů
- f) nesplnění zaměstnancových kvalifikačních předpokladů pro řádný výkon práce a jeho neuspokojivé pracovní výsledky
- g) porušení povinnosti vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci.

h) poruší-li zaměstnanec zvláště hrubým způsobem jinou povinnost zaměstnance stanovenou v § 301a.

Odstupné

Zaměstnanec, který končí pracovní poměr výpovědí danou zaměstnavatelem z důvodů uvedených v § 52 písm. a, b, c nebo dohodou z těchto důvodů má při skončení pracovního poměru právo na odstupné ve výši nejméně **trojnásobku**

průměrného výdělku (nárok na vyšší odstupné je případně sjednán v kolektivní smlouvě).

Zaměstnanci, u něhož dochází k rozvázání pracovního poměru z důvodu dle § 52 písm. d přísluší odstupné ve výši nejméně **dvanásobku průměrného výdělku**.

Ochranná doba

Ochrannou dobou se rozumí období, během kterého zaměstnavatel nesmí dát zaměstnanci výpověď z pracovního poměru, i kdyby k ní byly splněny všechny podmínky. Zákoník práce tímto způsobem chrání zaměstnance, kteří se přechodně ocitli v obtížné životní situaci, v níž by si jen obtížně mohli hledat jiné zaměstnání a v níž by rozvázání pracovního poměru pro ně bylo nepřiměřenou tvrdostí. Ochranná doba se vztahuje např. na ženy v těhotenství nebo na mateřské dovolené, na zaměstnance uznané dočasně práce neschopnými nebo povolané ke službě v ozbrojených silách nebo dlouhodobě uvolněné pro výkon veřejné funkce (např. radní). Zákaz výpovědi se však s výjimkami nevztahuje na výpověď danou zaměstnanci dle § 52, písm.a,b a g (tj. zánik a organizační změny zaměstnavatele a porušení povinností zaměstnancem).

Okamžité zrušení pracovního poměru

Je to výjimečný způsob ukončení pracovního poměru, zaměstnavatel i zaměstnanec jej musí provést písemně, řádně dle zákona odůvodnit a doručit druhému účastníku, jinak je neplatné.³³

Zaměstnavatel může okamžitě zrušit pracovní poměr pokud:

- zaměstnanec byl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu delší než jeden rok nebo spáchal při plnění pracovních úkolů úmyslný trestný čin a byl za něj odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu nejméně šesti měsíců
- zaměstnanec porušil povinnost vyplývající z právních předpisů vztahujících se k práci zvláště hrubým způsobem.

Zaměstnanec může okamžitě zrušit pracovní poměr pokud:

- mu zaměstnavatel nevyplatil mzdu nebo náhradu mzdy do 15 dnů po uplynutí její splatnosti
- když podle lékařského posudku nemůže dále konat práce bez vážného ohrožení svého zdraví a zaměstnavatel ho nepřevěděl v době 15 dnů od předložení tohoto posudku na jinou, pro něj vhodnou práci.

Zaměstnanec, který zrušil okamžitě pracovní poměr má nárok na náhradu mzdy ve výši průměrného výdělku za dvouměsíční výpovědní dobu.

Skončení pracovního poměru na dobu určitou

Tento pracovní poměr končí nejčastěji uplynutím sjednané doby, ale může také skončit jinými výše uvedenými způsoby (výpovědí, okamžité zrušení). Pokud zaměstnanec pokračuje po uplynutí sjednané doby s vědomím zaměstnavatele dále v konání prací, mění se ze zákona jeho pracovní poměr sjednaný původně

na dobu určitou v pracovní poměr na dobu neurčitou, aniž by k tomu bylo potřeba zvláštního právního úkonu (sepis nové pracovní smlouvy).³⁴

Zrušení pracovního poměru ve zkušební době

Zaměstnavatel i zaměstnanec mohou zrušit pracovní poměr ve zkušební době z jakéhokoliv důvodu nebo bez uvedení důvodu. Písemné oznámení o tomto zrušení má být doručeno druhému účastníku alespoň tři dny před dnem, kdy má pracovní poměr skončit.

5.4 Neplatné ukončení pracovního poměru

Neplatné je takové ukončení pracovního poměru, kdy nebyly dodrženy zákonem stanovené náležitosti (pracovní poměr byl rozvázán z nezákonného důvodu, nedodržení písemné formy, nerespektování ochranné doby apod.).

Jestliže zaměstnanec považuje rozvázání pracovního poměru ze strany zaměstnavatele za neplatné, oznámí to zaměstnavateli se žádostí o další zaměstnávání. Když mu zaměstnavatel neumožní výkon práce, má zaměstnanec nárok na náhradu mzdy ve výši průměrného výdělku ode dne, kdy oznámil zaměstnavateli, že trvá na dalším zaměstnávání, až do doby, kdy mu zaměstnavatel umožní pokračovat v práci, nebo kdy dojde k platnému skončení pracovního poměru.³⁵

Jestliže zaměstnavatel neplatně rozvázal pracovní poměr, ale zaměstnanec netrvá na dalším zaměstnávání, považuje se pracovní poměr za ukončený dohodou, a to ke dni, kdy měl skončit neplatným rozvázáním.

Když rozváže pracovní poměr neplatně zaměstnanec a zaměstnavatel mu oznámí, že trvá na pokračování v práci, zůstává pracovní poměr zachován. Nepokračuje-li zaměstnanec v práci, má zaměstnavatel nárok na náhradu vzniklé škody ode dne, kdy zaměstnanci oznámil, že trvá na dalším plnění pracovních povinností.

Důležitá lhůta

Neplatnost rozvázání pracovního poměru mohou zaměstnavatel i zaměstnanec **uplatnit u soudu do dvou měsíců** ode dne, kdy měl pracovní poměr skončit neplatným rozvázáním. Tato lhůta je prekluzivní, po jejím uplynutí soud žalobu zamítne.

5.5 Odpovědnost v pracovním poměru

Vzhledem k odlišnosti závislé práce v pracovním poměru je odlišná i úprava odpovědnosti za škodu vzniklou v souvislosti s pracovněprávním vztahem od úpravy odpovědnosti za škodu v občanském právu. Od úpravy ustanovení o náhradě škody se nelze odchýlit.

34 Vysokajová (2007)

35 Ryska (2007)

Odpovědnost zaměstnavatele

Je nazývána jako objektivní odpovědnost, a to proto, že ji lze charakterizovat jako bezvýhradnou odpovědnost zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu způsobenou porušením právních povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, tato odpovědnost zaměstnavatele je omezena jen spoluzaviněním poškozeného zaměstnance.

Zjednodušeně lze říci, že je třeba splnit tři základní podmínky odpovědnosti:

- porušení právních povinností nebo úmyslné jednání proti pravidlům slušnosti a občanského soužití
- vznik škody
- příčinná souvislost mezi porušením právních povinností a vznikem škody

Zaměstnavatel odpovídá i za takové porušení svých povinností, k nimž došlo bez subjektivního zavinění jeho zaměstnanců. Které jsou úkony přímo související s plněním pracovních úkolů najdeme v zákoníku práce v § 274.

Obecná odpovědnost zaměstnavatele za škodu §265

Zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu, která vznikne při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi. Neodpovídá za škodu, která vznikne cestou do a ze zaměstnání, za škodu na dopravním prostředku, který zaměstnanec použil při plnění pracovních úkolů bez jeho souhlasu a neodpovídá za škodu, která vznikne na nářadí, zařízeních a předmětech zaměstnance potřebných pro výkon práce, které použil zaměstnanec bez jeho souhlasu.

Odpovědnost zaměstnavatele za škodu na odložených věcech § 267

Objektivní odpovědnost, zaměstnavatel se jí nemůže zprostit jednostranným prohlášením ani dohodou se zaměstnancem. Povinnost zaměstnance odkládat věci na místo k tomu určené. U věcí obvyklých není rozsah náhrady škody omezen, u věcí, které zaměstnanec obvykle do práce nenosí je rozsah náhrady škody omezen do částky 10 000,-, pokud je zaměstnavatel nepřevzal do zvláštní úschovy nebo škodu nezpůsobil jiný zaměstnanec.

Povinnost zaměstnance nahlásit vznik škody do 15 dnů! Pak právo na náhradu škody zaniká.

Odpovědnost zaměstnavatele za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání

Jedná se rovněž o objektivní odpovědnost zaměstnavatele, zaměstnavatel je povinen nahradit škodu, i když dodržel povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pokud se odpovědnosti zcela nebo zčásti nezprostit. Vzhledem k rozsahu náhrad za škodu způsobenou při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání je k dané problematice velmi hojná judikatura Nejvyššího soudu. Zaměstnavatel se může odpovědnosti zprostit zčásti nebo zcela pokud prokáže, že škoda vznikla tím, že postižený zaměstnanec svým zaviněním porušil právní nebo ostatní předpisy nebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány nebo škoda vznikla v důsledku opilosti či zneužití návykových látek zaměstnancem. Pokud zde je odpovědnost zaměstnavatele,

je tento povinen zaměstnanci poskytnout náhradu za ztrátu na výděлку, bolest a ztížení společenského uplatnění, účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a věcnou škodu. Každý tento nárok je samostatný.

Obecná odpovědnost zaměstnance za škodu § 250

Odpovědnost zaměstnance, čtyři podmínky:

- porušení právních povinností nebo úmyslné jednání proti pravidlům slušnosti a občanského soužití
- vznik škody
- příčinná souvislost mezi porušením právních povinností a vznikem škody
- zavinění úmyslné (úmysl přímý a nepřímý), nedbalostní (nedbalost vědomá a nevědomá). Zákoník práce jej nedefinuje, vychází se z definice trestního zákona:

úmysl přímý – jednatel věděl, že škodu může způsobit a chtěl škodu způsobit

úmysl nepřímý – jednatel věděl, že škodu může způsobit a pro případ, že ji způsobí, byl s tím srozuměn

nedbalost vědomá – jednatel věděl, že škodu může způsobit, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že ji nezpůsobí

nedbalost nevědomá – jednatel nevěděl, že škodu může způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Ke vzniku povinnosti k náhradě škody je zapotřebí, aby všechny výše uvedené předpoklady byly splněny současně, chybí-li kterýkoliv z nich, povinnost k zaplacení škody zaměstnanci nevzniká.

Pokud je dána odpovědnost zaměstnance, je tento povinen nahradit škodu do výše 4,5 násobku svého průměrného měsíčního výděлку, pokud ji způsobil v opilosti či pod vlivem návykové látky, pak v plné výši.

Odpovědnost za nesplnění povinností k odvrácení škody

Zaměstnanec má jakožto jednu z povinností vyplývajících z obsahu pracovněprávního poměru i povinnost upozornit zaměstnavatele na hrozící škodu a přiměřeně zakročit proti hrozící škodě. Neupozornění zaměstnavatele nebo nezakročení proti hrozící škodě má za následek fakt, že zaměstnavatel může požadovat, aby se zaměstnanec podílel na náhradě škody, která byla zaměstnavateli způsobena, a to v rozsahu přiměřeném okolnostem případu, pokud ji není možné nahradit jinak.

Odpovědnost zaměstnance za schodek na svěřených hodnotách, které je povinen vyúčtovat

Jen v případě, že zaměstnanec uzavřel písemně dohodu o hmotné odpovědnosti, vychází se zde z presumpce zavinění, zaměstnanec musí prokázat, že schodek vznikl zaviněním jiného (např. vyloupení skladu), jinak se zjištěný schodek hradí v plné výši, bez ohledu na limit 4,5 násobku průměrného výděлку. Pro platnost dohody je nutné, aby existoval pracovněprávní vztah, může být součástí pracovní smlouvy i uzavřená samostatně, i v rámci dohody o práci konané mimo pracovní poměr. Minimální věk zaměstnance s nímž je uzavřena tato dohoda je 18 let. Podmínkou platnosti je písemná forma.

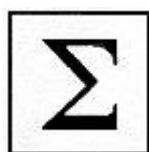
Odpovědnost zaměstnance za ztrátu svěřených předmětů

Jsou to nástroje, ochranné pracovní prostředky a jiné podobné předměty, svěřené zaměstnavatelem na písemné potvrzení. (Nemohou to být automobily, stroje, zařízení pracoviště.) Předměty, jejichž cena převyšuje hodnotu 50 000,- Kč mohou být zaměstnanci svěřeny jen na základě dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených předmětů. Minimální věk zaměstnance pro uzavření dohody je 18 let. Podmínkou platnosti je písemná forma.

5.6 Základní zásady pracovněprávních vztahů

V § 13 ZP jsou vymezeny základní principy (zásady) pracovněprávních vztahů, které by měly být určující pro aplikaci pracovněprávních předpisů.

1. Zásada vzniku pracovněprávního vztahu pouze se souhlasem zaměstnance, zásada je realizací Listiny základních práv a svobod, čl. 9, odst. 1 „nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám“
2. Zásada rovného zacházení se zaměstnanci a zákaz jakékoli diskriminace - jsou pak dále konkretizovány v § 16 a 17
3. Právo na přidělování práce v rozsahu stanovené pracovní doby a její rozvržení ; týká se pracovního poměru, nikoli dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr
4. Zákaz výkonu práce stejného druhu v dalším pracovněprávním vztahu u téhož zaměstnavatele
5. Péče o vytváření a rozvíjení pracovněprávních vztahů – spíše proklamativní ustanovení, nejasná aplikace, v případě neplnění není uvedena žádná sankce
6. Zásah do práv a oprávněných zájmů jiného a rozpor s dobrými mravy; výkon práva musí být uplatněn v zákonném rámci, který vymezuje jeho obsah a cíl. Za zneužití výkonu práva lze považovat takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu sledovaného právní normou, ale které je vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku škodu. Takové jednání nemá právní (soudní) ochranu. (např. mobbing)
7. Zákaz postihu za dovolání se svých práv
8. Zásada projednání stížnosti zaměstnance
9. Zásada rovného zacházení – zaručuje rovná práva uchazečům o zaměstnání a zaměstnancům nacházejícím se ve stejném postavení
10. Zásada zákazu diskriminace – zákoník práce odkazuje v definici pojmů i řešení ochrany před diskriminací na antidiskriminační zákon, tj. zákon č. 198/2009 Sb.

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme se seznámili s nejdůležitějšími informacemi z oblasti pracovního práva, zejména, jaké jsou náležitosti pracovní smlouvy, jak řádně ukončit pracovní poměr, jak se bránit neplatnému ukončení pracovního poměru

a různé varianty odpovědnosti za škodu na straně zaměstnance a zaměstnavatele.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Jaké jsou podstatné náležitosti pracovní smlouvy?
2. Co je to zkušební doba?
3. Jakým způsobem může zaměstnanec ukončit pracovní poměr?
4. Jakým způsobem může zaměstnavatel ukončit pracovní poměr?
5. Jak se bránit proti neplatnému ukončení pracovního poměru?
6. K čemu slouží zásady pracovněprávních vztahů?

Korespondenční úkoly

1. Napiš dohodu o ukončení pracovního poměru.
2. Napiš výpověď z pracovního poměru, kterou dává zaměstnanec.
3. Napiš výpověď z pracovního poměru, kterou dává zaměstnavatel z důvodu § 52 písmeno f) zákoníku práce.

Citovaná a doporučená literatura

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Vysokajová, M., Kahle, B., Doležilek, J. 2007, Zákoník práce s komentářem, Praha: ASPI.

Ryska, R. 2007, Právo pro střední školy, Praha: FORTUNA

Bělina, M.. 2008 Zákoník práce komentář. Praha: C.H.BECK

6 SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR, ROZHODČÍ ŘÍZENÍ, VÝKON ROZHODNUTÍ, ODDLUŽENÍ

V této kapitole se dozvíte:

V této kapitole jsou shrnuta nejčastější témata tak zvané „dluhové problematiky“, která je aktuálně nejčastějším tématem sociálního poradenství. Dozvíme se proto základní informace o podmínkách spotřebitelského úvěru, o směnce, sloužící jako zajišťující institut, o podmínkách výkonu rozhodnutí, respektive exekuce a podmínkách oddlužení fyzické osoby.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

Objasnit podmínky uzavření spotřebitelského úvěru, výhody a nevýhody rozhodčího řízení, zákonné podmínky výkonu rozhodnutí a exekuce a popsat situaci, za níž je možné u fyzické osoby prohlásit oddlužení.

Klíčová slova kapitoly: spotřebitelský úvěr, směnka, výkon rozhodnutí, exekuce, insolvence, oddlužení

Průvodce studiem

Uvedení do problematiky kapitoly.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 3 hodiny, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

6.1 Spotřebitelský úvěr

Platná právní úprava spotřebitelského úvěru je obsažena ve zvláštním zákoně č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. Tento zákon stanoví některé podmínky smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr (zákon do českého právního řádu zapracoval příslušné předpisy Evropských společenství). Účelem zákona je poskytnout ochranu spotřebitelů.

Smlouva o spotřebitelském úvěru není zvláštním smluvním typem. **Úvěr může být sjednán v různých typech smluv**, např. v souvislosti se smlouvou kupní.

Spotřebitelským úvěrem se rozumí **poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba spotřebiteli, kterou mu poskytl nebo přislíbil poskytnou věřitel nebo zprostředkovatel.**

Zákon se nevztahuje na půjčku poskytnutou bez úroků nebo bez jakékoli úplaty.

Spotřebitelem (shodně jako u spotřebitelských smluv) je jakákoli fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

Věřitelem je osoba nabízející nebo poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

Zprostředkovatelem je osoba, která není věřitelem a která v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání za odměnu nabízí spotřebiteli možnost uzavřít smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, s věřitelem nebo mu pomáhá tuto smlouvu uzavřít nebo ji jménem věřitele uzavírá.

Smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí být sjednána **písemně** a věřitel je povinen v ní uvést:

- a) druh spotřebitelského úvěru,
- b) kontaktní údaje smluvních stran, zejména poštovní adresu pro doručování, telefonní číslo, případně adresu pro doručování elektronické pošty,
- c) dobu trvání spotřebitelského úvěru, celkovou výši spotřebitelského úvěru a podmínky jeho čerpání,
- d) určení zboží nebo služby a jejich cenu, která by byla placena bez využití spotřebitelského úvěru, v případě spotřebitelského úvěru ve formě odložené platby za zboží nebo službu a smluv o vázaném spotřebitelském úvěru,
- e) výpůjční úrokovou sazbu a podmínky upravující použití této sazby,
- f) roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr,
- g) výši, počet a četnost plateb, jež má spotřebitel provést,
- h) informace o právu obdržet kdykoliv bezplatně výpis z účtu v podobě tabulky umoření, je-li zahrnuto umoření jistiny spotřebitelského úvěru s pevně stanovenou dobou trvání,
- i) soupis uvádějící lhůty a podmínky pro splacení úroku a veškeré související opakující se či jednorázové poplatky, mají-li být poplatky a úroky splaceny bez umoření jistiny,
- j) případné poplatky za vedení jednoho nebo více účtů zaznamenávajících platební transakce a čerpání a podmínky, za nichž lze tyto poplatky změnit, ledaže je otevření účtu nepovinné, poplatky za používání platebních prostředků pro platební transakce i čerpání a veškeré další poplatky vyplývající ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,
- k) úrokovou sazbu použitelnou v případě opožděných plateb platnou v okamžiku uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a podmínky pro její úpravu a veškeré další důsledky vyplývající z prodlení spotřebitele,
- l) náklady na služby notáře či jiné obdobné náklady,
- m) požadavek na případné zajištění nebo pojištění,
- n) informaci o právu na odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, lhůtě, během níž může být toto právo vykonáno, a dalších podmínkách pro výkon tohoto práva, včetně informace o povinnosti spotřebitele zaplatit čerpanou jistinu a příslušný úrok podle § 11 odst. 3, jakož i o částce úroku splatné za den,
- o) informaci o právech vyplývajících z vázaného úvěru a podmínkách jejich uplatnění,

- p) informaci o právu na předčasné splacení spotřebitelského úvěru, o případném právu věřitele na náhradu vzniklých nákladů a o způsobu jejich stanovení,
- q) informaci o postupu v případě ukončení smluvního vztahu,
- r) informaci o možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů prostřednictvím finančního arbitra,
- s) označení příslušného orgánu dozoru, a
- t) informaci o tom, zda případné použití kapitálu, vytvořeného platbami spotřebitele namísto splacení spotřebitelského úvěru, povede k úplnému splacení spotřebitelského úvěru.

V případě, že věřitel ve smlouvě neuvedl všechny výše uvedené zákonem požadované informace nebo smlouva nebyla uzavřena písemně je tato ze zákona **neplatná**. Po podpisu smlouvy musí spotřebitel jedno její vyhotovení obdržet.

Před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, **je věřitel povinen poskytnout dlužníkovi** s dostatečným předstihem veškeré **informace**, které musejí být uvedeny ve smlouvě (viz podrobně výše) **a** současně je věřitel povinen s odbornou péčí posoudit **schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr**, a to na základě dostatečných informací získaných od spotřebitele, a je-li to nezbytné, nahlédnutím do databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele (např. do registru dlužníků nebo do insolvenčního rejstříku). Zákon současně ukládá spotřebiteli povinnost poskytnout věřiteli na jeho žádost úplné, přesné a pravdivé údaje nezbytné pro posouzení jeho schopnosti splácet spotřebitelský úvěr.

Spotřebitel může od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, **odstoupit bez uvedení důvodů ve lhůtě 14 dnů ode dne uzavření této smlouvy**. Odstoupení od smlouvy musí spotřebitel učinit písemně a zaslat je věřiteli nejpozději posledního dne pro odstoupení ve lhůtě sjednané ve smlouvě (zákon stanoví lhůtu 14 dnů, ale ve smlouvě může být sjednána případně době delší).

Odstoupil-li spotřebitel od smlouvy je povinen věřiteli bez zbytečného odkladu, nejpozději do 30 dnů ode dne odeslání odstoupení, zaplatit jistinu (částku, která mu byla věřitelem poskytnuta) a zaplatit mu i úrok ode dne čerpání jistiny do dne jejího vrácení. Dále může věřitel po spotřebiteli požadovat pouze náhradu nevratných poplatků zaplacených věřitelem orgánům veřejné správy nebo jiným osobám pověřeným výkonem veřejné správy.

V případě uzavření spotřebitelského úvěru na dobu neurčitou je spotřebitel oprávněn kdykoliv vypovědět spotřebitelský úvěr, a to s okamžitou účinností, pokud nebyla sjednána výpovědní lhůta. Sjednaná výpovědní lhůta nesmí být delší než 1 měsíc a výpověď nesmí být věřitelem zpoplatněna. Také věřitel je oprávněn vypovědět písemně spotřebitelský úvěr sjednaný na dobu neurčitou, ale pouze za podmínky, že to bylo sjednáno ve smlouvě. Výpovědní lhůta však nesmí být kratší než 2 měsíce.

V případě sjednání spotřebitelského úvěru na dobu neurčitou a současně za splnění podmínky, že to bylo dohodnuto ve smlouvě, může věřitel spotřebiteli

z objektivních důvodů ukončit oprávnění čerpat spotřebitelský úvěr. O této skutečnosti a důvodech, které ho k tomu vedou, musí věřitel spotřebitele informovat předem a pokud to není možné, pak bez zbytečného odkladu po této skutečnosti.

Spotřebitel je povinen splácet poskytnuté finanční prostředky v souladu s podmínkami dohodnutými ve smlouvě. Nicméně může spotřebitelský úvěr předčasně splatit (zcela nebo zčásti) kdykoliv po dobu jeho trvání. V takovém případě má spotřebitel právo na poměrné snížení celkových nákladů spotřebitelského úvěru. Naopak věřitel pro případ předčasného splacení spotřebitelského úvěru má právo na náhradu nutných a objektivně odůvodněných nákladů, které mu vznikly v přímé souvislosti s předčasným splacením (zákon stanoví procentem maximální výši náhrady nákladů, které může věřitel požadovat při předčasném splacení, a současně stanoví, co náhradu nákladů věřitel nesmí požadovat).

Dozor nad dodržováním povinností stanovených zákonem o spotřebitelském úvěru vykonává zejména Česká obchodní inspekce. Dozor nad některou činností subjektů je svěřen i České národní bance. V případě, že dozorující subjekty zjistí nedostatky v činnosti věřitele nebo zprostředkovatele, mohou mu podle závažnosti porušení uložit pokutu až do výše 5.000.000,- Kč.

6.2 Směnka jako zajišťující institut

V souvislosti se vzrůstajícím objemem půjček nejrůznějších subjektů se objevil v povědomí veřejnosti již pozapomenutý a bohužel pro většinu běžných lidí již neznámý institut směnky. Řada dlužníků podepsala současně se smlouvou o půjčce (smlouvou o úvěru) i směnku a dohodu o vyplňovacím právu směnečném, aniž by si uvědomila, co vlastně podepisuje a jaké závažné důsledky jim může podpis těchto listin přinést.

Směnka

Směnku lze obecně definovat jako **cenný papír vydaný v zákonem stanovené formě, kterým se určité osoby (směneční dlužníci) zavazují majiteli směnky zaplatit v místě a čase vyplývajícím z listiny částku směnkou určenou.**³⁶

Směnka patří mezi cenné papíry (obdobně jako např. akcie, dluhopisy apod.). Směnka musí být napsána na hmotném podkladu, nejčastěji na papíru (z minulosti jsou známy např. směnky napsané na pivním tácku) a v zákonem stanovené formě (zákonem stanovená forma musí být u směnky dodržena, jinak je tato neplatná). Podstatou směnky je, že dlužník se zavázal jejím vystavením poskytnout majiteli tohoto cenného papíru určité peněžité plnění. Současně je směnka důkazem o určitém nároku jejího majitele vůči osobě, která ji vystavila (dlužníkovi ze směnky). Věřitelem ze směnky je ten, kdo je

³⁶ Kovařík (2011)

jejím vlastníkem (směnku lze velmi snadno převádět, takže věřitelem se může stát kdokoli, na koho ji původní věřitel převede a současně mu ji odevzdá).

Předmětem směnečného závazku může být pouze zaplacení určité ve směnce konkretizované peněžité částky.

Ke vzniku směnečného závazku stačí, jsou-li na listině uvedeny všechny náležitosti, které vyžaduje pro vznik směnky zákon. Základním právním předpisem směnečného práva je **zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb.** Ten rozlišuje dva základní typy směnek, a to směnku cizí a směnku vlastní. Podstatnými náležitostmi směnky vlastní jsou:

1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;
2. bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;
3. údaj splatnosti;
4. údaj místa, kde má být placeno;
5. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
6. datum a místo vystavení směnky;
7. podpis výstavce.

Pokud listina obsahuje všechny výše uvedené náležitosti je platnou směnkou. V praxi to znamená, že pouhá věta:

„Za tuto směnku zaplatím dne 1.9.2012 v Ostravě panu Františku Novákovi částku 1.000,- Kč.

V Ostravě 1.4.2012

vlastnoruční podpis“

zavazuje osobu, která listinu podepsala (směnečného dlužníka) k zaplacení částky 1.000,- Kč panu Františku Novákovi v den uvedený ve směnce, a to i tehdy, pokud by mu žádnou částku nedlužila a pana Františka Nováka ani neznala.

Směnka cizí oproti směnce vlastní obsahuje jednu podstatnou náležitost navíc, a to údaj o směnečníkovi, tedy údaj o osobě, která má platit. Podle zákona jsou podstatnými náležitostmi směnky cizí:

1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, v kterém je listina sepsána;
2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu;
3. jméno toho, kdo má platit (směnečníka);

4. údaj splatnosti;
5. údaj místa, kde má být placeno;
6. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
7. datum a místo vystavení směnky;
8. podpis výstavce.

Podstata a současně veliká výhoda směnky je v tom, že vlastník směnky nemusí při předkládání směnky k placení ani později při jejím případném vymáhání prokazovat nic jiného než to, že je vlastníkem platné směnky. Věřitel pouze předloží směnku dlužníkovi a požaduje zaplacení částky ve směnce uvedené, a to k datu splatnosti směnky (je uvedeno na směnce). Pokud dlužník směnečnou sumu nezaplatí, může se věřitel domáhat u soudu směnečnou žalobou vydání směnečného platebního rozkazu. Věřitel nemusí prokazovat vůbec nic. Samotná platná směnka je dostatečným důvodem pro vznik nároku na částku, která je v ní uvedena. **Je na směnečném dlužníkovi, aby prokázal, že věřiteli nic nedluží** (což je v praxi velmi obtížné a dosti často naprosto nemožné). Pokud je soudem vydán směnečný platební rozkaz, musí dlužník vůči němu uplatnit námitky ve lhůtě tří dnů od jeho doručení. Je na dlužníkovi ze směnky, aby tyto námitky vznesl a případně je věřiteli či v soudním řízení prokázal. **Pokud se mu to nepodaří, zůstane mu povinnost směnku vyplatit** (může se tedy stát, že bude platit i něco, co ve skutečnosti vůbec nedluží).

BLANKOSMĚNKA

nebo-li též biancosměnka, či směnka nevyplněná nebo neúplná.

Jak už vyplývá ze samotného názvu, jde o směnku, která **není v celém rozsahu vyplněna** (má „bílá místa“, bianco, blank = bílý). Takováto směnka nemá od samého počátku (od okamžiku jejího popisu směnečným dlužníkem) vyplněny všechny podstatné náležitosti, které podle zákona musí mít. Nejčastěji chybí údaje o výši směnečné sumy a datu její splatnosti. **Za blanko směnku, směnku neúplnou, je nutno považovat listinu, která je záměrně, podle „ujednání“, vystavena v neúplné podobě, a to proto, aby se po pozdějším doplnění jinou osobou, než je ten, kdo tuto listinu vystavuje, stala směnkou skutečnou, směnkou úplnou.** Po svém vyplnění se stane skutečnou směnkou. Podstatné ovšem je, že se na ni jako na skutečnou směnku hledí od samého počátku, tedy jako by již od počátku byla tato listina uvedena do oběhu co dokonalá směnka. Ten, kdo se na listinu (blankosměnku) podepsal, udělil současně vlastníkovu této listiny tzv. **vyplňovací právo**. Jde o právo vlastníka (popř. jiného nabyvatele směnky) vyplnit chybějící náležitosti (bílá místa).

Ten, komu je vydána blankosměnka, se stává vlastníkem movité věci, to je listu papíru, na kterém je torzo směnky vyznačeno. Jako vlastník může s tímto svým vlastnictvím nakládat prakticky neomezeně a zejména z jeho vlastnického práva vyvěrá oprávnění značit si do vlastněné listiny doslova

cokoliv.³⁷ Přesto zákon předpokládá, že bude existovat ujednání o tom, jak má být směnka později doplněna (předpokládá existenci smlouvy o vyplňovacím právu směnečném). Tato smlouva není nikde upravena, a proto ani nikde není určena její forma. Může být tedy uzavřena písemně, ale i výslovným projevem ústním, anebo může být uzavřena i konkludentně (tzn. učiněním určitého úkonu, jako je např. předání nevyplněné směnky dlužníkem věřiteli za okolností, kdy je oběma stranám zcela jasné, co a jakým způsobem se má do směnky doplnit). Při ústním (popř. konkludentním) uzavření je ovšem značné riziko, nakolik bude moci být majiteli směnky úspěšně namítnuto porušení této dohody. Pokud totiž blankosměnka byla doplněna v rozporu s touto dohodou o vyplňovacím právu směnečném, musí tuto skutečnost namítat dlužník a hlavně je to on, kdo musí prokázat, že šlo původně o blankosměnku, která měla být vyplněna jinak, tedy že při vyplňování směnky majitel porušil uzavřenou dohodu (v případě dohody uzavřené ústně je to prakticky nemožné, zejména byla-li směnka převedena na dalšího majitele).

Použití blankosměnek jako případných zajišťovacích prostředků je velmi časté právě při poskytování úvěrů nebo jiných půjček. Věřitel si současně s podpisem smlouvy (o půjčce nebo úvěru) nechává podepsat i blankosměnku, v níž nejsou vyplněny údaje o výši směnečné sumy a datu splatnosti, pro případ, že dlužník nebude řádně splácet. Uplatnit u soudu nárok ze směnky je totiž podstatně jednodušší, než se domáhat nároku z poskytnuté půjčky nebo úvěru. Jak již bylo uvedeno výše, při předložení směnky věřitel nemusí vůbec nic prokazovat, stačí mu, že má platnou směnku.

Lze proto pouze doporučit, a to jak v případě dohody písemné, tak i dohody ústní předat spolu s nevyplněnou směnkou také tzv. vyplňovací prohlášení a doložkou na směnce na existenci tohoto prohlášení každého budoucího majitele výslovně upozornit. V případě, že byla podepsána zajišťovací směnka (blankosměnka), požadovat po splacení půjčky nebo úvěru její vrácení nebo její likvidaci ve vaší přítomnosti.

6.3 Rozhodčí řízení a rozhodčí doložka

Nejčastější způsob řešení sporů v soukromoprávních věcech je soudní řízení. Na soud se může obrátit kterýkoli z účastníků daného právního vztahu, domnívá-li se, že jeho právo bylo ohroženo nebo porušeno, protože právo na soudní ochranu je základním právem každého člověka.

Zákon však umožňuje, aby o určité části soukromoprávních vztahů rozhodovaly i jiné orgány než soudy, za předpokladu, že se na tom strany dohodly. Podstatným rozdílem tohoto tzv. **alternativního způsobu řešení sporů** (od soudního řízení) je jeho dobrovolnost. Soud je povinen věc projednat a rozhodnout vždy, kdykoli se něj jedna ze stran vztahu obrátí (podá žalobu nebo učiní jiné podání). V případě rozhodování jiného orgánu je nutná dohoda stran o tomto způsobu řešení sporu, tzn. jiný orgán než soud rozhoduje pouze na základě volby všech stran smluvního vztahu o tomto způsobu řešení sporu.

³⁷ Kovařík (2011)

Jedním ze způsobů alternativního řešení sporů je rozhodčí řízení.

O rozhodčím řízení, rozhodcích a rozhodčích doložkách slýcháme v poslední době velmi často v souvislosti s řešením sporů v souvislosti se spotřebitelskými smlouvami a spory týkajícími se půjček finančních prostředků fyzickým osobám. Proto je potřeba se s touto problematikou alespoň krátce seznámit.

Rozhodčí řízení je postup vedoucí k závaznému řešení právního sporu rozhodnutím jedné nebo více soukromých osob vybraných stranami sporu.³⁸

Základním právním předpisem upravujícím rozhodčí řízení je zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (dále jen ZRŘ).

V rozhodčím řízení na rozdíl od soudního řízení nemohou být řešeny všechny spory. Předmětem rozhodčího řízení (tj. tím, co může být v jeho rámci projednáno a o čem může rozhodce nebo rozhodčí soud rozhodovat) mohou být pouze **majetkové spory**. Nejčastěji jsou tak řešeny spory, aby byla zaplacená určitá peněžitá částka (např. zaplacení kupní ceny z kupní smlouvy, zaplacení půjčky ze smlouvy o úvěru, zaplacení úroku z prodlení nebo smluvní pokuty jako sankce v případě porušení smlouvy, zaplacení odměny ze zprostředkovatelské smlouvy, ale i zaplacení směnečné sumy ze směny apod.). V žádném případě nemůže být v rozhodčím řízení rozhodováno o jiných než majetkových sporech – např. o vyklizení bytu, o rozvodu manželství nebo o výchově a výživě nezletilých dětí. Tyto spory mohou být nadále závazně řešeny pouze soudem.

ROZHODČÍ SMLOUVA

Základem pravomoci rozhodčího orgánu je **rozhodčí smlouva**. Strany určitého právního vztahu **se mohou dohodnout**, že spory týkající se jejich právního vztahu budou řešeny před rozhodčím orgánem.

Rozhodčí smlouvy může mít dvojí podobu:

1. Smluvní strany se mohou dohodnout, že všechny jejich spory, které v daném právním vztahu **v budoucnu** vzniknou, bude řešit rozhodčí orgán – tzv. **rozhodčí doložka**.
2. V případě **již vzniklého** sporu mezi smluvními stranami v určitém právním vztahu se mohou strany dohodnout na rozhodování tohoto sporu rozhodčím orgánem – tzv. **smlouva o rozhodci**.

Rozhodčí smlouva musí být uzavřena **písemně**, jinak je neplatná. Písemná forma je zachována i tehdy, je-li rozhodčí doložka součástí obchodních podmínek nebo všeobecných smluvních podmínek, které jsou nedílnou součástí smlouvy uzavřené mezi smluvními stranami. Obchodní podmínky bývají v naprosté většině součástí všech smluv o úvěru nebo o půjčce, o koupi

³⁸ Winterová (2006)

najaté věci apod., proto je vždy potřeba velice pečlivě číst celou smlouvu, a to včetně drobných poznámek pod čarou nebo na jejím okraji.

ROZHODČÍ ORGÁN

Rozhodčím orgánem může být **jeden nebo několik rozhodců** nebo stálý **rozhodčí soud**.

Rozhodci

Rozhodcem může být fyzická osoba (občan České republiky, ale i cizinec), která je zletilá, bezúhonná a plně způsobilá k právním úkonům.³⁹ Jak z uvedeného zákonného ustanovení vyplývá, může být rozhodcem (samostatným nebo i členem sboru více rozhodců) téměř kdokoli, kdo dovršil 18 let, nebyl pravomocně odsouzen za trestný čin (pokud jeho odsouzení nebylo zhlazeného a hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen) a není nijak omezen ve svéprávnosti a výkon této funkce mu nezakazuje jiný právní předpis (např. rozhodcem nemůže být soudce nebo státní zástupce). Nejsou kladeny žádné požadavky na vzdělání, popř. profesi rozhodce. Rozhodcem tedy může být i osoba, která nemá dokončeno ani základní vzdělání, nebo pokud se strany dohodnou, může obchodní spor rozhodovat třeba astronom nebo geodet.

K výkonu funkce rozhodce je nezbytný písemný souhlas toho, kdo má být rozhodcem. Pokud však tuto funkci přijme, je povinen ji vykonávat v souladu se ZRŘ a dalšími předpisy. O všech skutečnostech, o kterých se rozhodce dozví v souvislosti s výkonem funkce, je povinen zachovávat mlčenlivost (dokud a pokud této povinnosti nebude zproštěn). Svě funkce se rozhodce může vzdát pouze ze závažných důvodů a se souhlasem stran.

Podrobně způsob určení rozhodce, jejich jmenování a případné vyloučení z projednávání dané věci stanoví § 7 až 12 ZRŘ.

Stálé rozhodčí soudy

Stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona. V České republice působí tři stálé rozhodčí soudy:

- Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky – jediný stálý rozhodčí soud s obecnou působností v České republice.
- Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha – rozhoduje pouze spory z obchodů s investičními instrumenty.
- Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno¹ – rozhoduje jen spory z obchodů, uzavřených na Českomoravské komoditní burze Kladno a na Obchodní burze Hradec Králové, jakož i spory z mimoburzovních obchodů, jejichž předmětem jsou komodity, jimiž se na těchto burzách obchoduje.

³⁹ Srovnej § 4 zák. č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Stálé rozhodčí soudy mají pravomoc si vydávat vlastní předpisy (statuty a řády), které podrobně upravují před nimi konané rozhodčí řízení.

ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

Rozhodčí řízení se zahajuje stejně jako řízení soudní žalobou a je zahájeno dnem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci, tj. okamžikem doručení žaloby rozhodčímu orgánu. Žaloba musí mít tytéž náležitosti jako žaloba podaná soudu (viz podrobně u civilního řízení). Strany (žalobce a žalovaný) mají v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv.

Rozhodčí řízení se koná v místě, na němž se strany dohodly, jinak je oprávněn místo konání určit rozhodčí orgán. Oproti civilnímu řízení bývá v naprosté většině rozhodčí řízení neveřejné a písemné, kdy rozhodčí orgán rozhoduje pouze na základě listin založených ve spise (tj. podané žaloby a zasláního vyjádření žalovaného a listinných důkazů předložených oběma stranami sporu). Rozhodci oproti soudu jsou totiž dost omezeni v provádění jiných důkazů. Rozhodci mohou vyslýchat svědky, znalce a strany, ale pouze tehdy, pokud se k nim **dobrovolně** dostaví a poskytnout výpověď. Také **jiné důkazy** mohou provádět jen tehdy, **jsou-li jim poskytnuty**. Proto je potřeba věnovat náležitou pozornost všem výzvám a rozhodnutím, která byla ze strany rozhodčího orgánu zaslána účastníkům, aby se tito svou nečinností zbytečně neochudili o práva, která jim náleží (lhůty k vyjádření, popř. lhůty ke splnění uložené povinnosti rozhodcem bývají velmi krátké – např. tři nebo sedm dnů).

Rozhodci (stejně jako soud) jsou oprávněni zkoumat svou pravomoc, tzn. že jsou povinni posoudit, zda mohou v dané věci rozhodovat. Rozhodce se musí vyjádřit ke své pravomoci vždy, pokud některá ze stran (v praxi pravděpodobně pouze žalovaný) vznesla námitku nedostatku pravomoci rozhodce. Důvodem nedostatku pravomoci může být neexistence, neplatnost nebo zánik rozhodčí smlouvy. Tato námitka musí být účastníkem vznesena nejpozději s prvním úkonem ve věci samé (tímto úkonem pravděpodobně bude vyjádření k žalobě na základě výzvy rozhodčího orgánu). Dospěje-li rozhodčí orgán k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která mu byla předložena, nebo k námitce vznesené účastníkem, není dána jeho pravomoc k rozhodnutí, rozhodne o tom usnesením. Žalující strana pak může svůj nárok uplatnit znovu u soudu, popř. jiného orgánu, a učiní-li tak do 30 dnů od doručení rozhodnutí o nedostatku pravomoci, zůstávají účinky podané žaloby zachovány.

Stálé rozhodčí soudy postupují v řízení podle svých řádů, nebo se strany mohou dohodnout na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení. Může se jednat o samostatnou dohodu, popř. dohoda může být součástí rozhodčí smlouvy. Není-li uzavřena takováto dohoda, postupují rozhodci v řízení způsobem, který považují za vhodný. Záleží tedy pouze na rozhodnutí příslušného rozhodce, jak si řízení povede. Zákon rozhodcům pouze ukládá vést řízení:

- bez zbytečných formalit,
- poskytovat stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám,
- zjistit skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.

ROZHODČÍ NÁLEZ

Rozhodčí řízení končí vydáním rozhodnutí ve věci samé, tj. rozhodnutím o žalobním návrhu, který se nazývá **rozhodčí nález**.

Rozhodčí nález musí být vyhotoven písemně, podepsán, odůvodněn a doručen stranám sporu. Výrok rozhodčího nálezu (tj. to o čem bylo rozhodováno) musí být určitý, stejně jako výrok rozsudku soudu, aby rozhodčí nález byl vykonatelný. **Rozhodčí nález nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný.**

Proti rozhodčímu nálezu **není přípustný žádný zákonný opravný prostředek**. ZRŘ však umožňuje, aby si strany výslovně v rozhodčí smlouvě sjednaly, že rozhodčí nález může být k žádosti některé z nich nebo obou přezkoumán jinými rozhodci. Pokud není v rozhodčí smlouvě stanoveno jinak, musí být žádost o přezkoumání zaslána druhé straně do 30 dnů ode dne, kdy byl straně žádající o přezkoumání doručen rozhodčí nález. Přezkoumání rozhodčího nálezu je součástí rozhodčího řízení a platí o něm ustanovení ZRŘ.

ČINNOST SOUDŮ V ROZHODČÍM ŘÍZENÍ

Rozhodčí řízení je alternativou k řízení soudnímu. Rozhodčí nález je vykonatelným titulem stejně jako rozhodnutí soudu (rozsudek, platební rozkaz, usnesení, kterým soud rozhodl ve věci samé). Rozhodčí orgán však nemá stejné pravomoci jako soud, a proto i v rozhodčím řízení vystupují obecné soudy.

Úloha obecných soudů v rozhodčím řízení je v zásadě dvojí – pomocná a kontrolní.

Pomocná činnost soudů v rozhodčím řízení

Obecné soudy provádějí ty úkony, které z povahy rozhodčího řízení nemůže rozhodčí orgán provést sám a jejichž neprovedení brání řádnému průběhu rozhodčího řízení.⁴⁰ V daném případě se jedná zejména o jmenování rozhodce, rozhodnutí o vyloučení rozhodce a o pomoc při dokazování.

Kontrolní činnost soudů v rozhodčím řízení

Úkolem soudů je odstranit vadu rozhodčího řízení nebo vydaného rozhodčího nálezu a poskytnou tak pomoc straně, jejíž práva byla poškozena.⁴¹

Poškozená strana se může domáhat zrušení rozhodčího nálezu, pokud řízení bylo stíženo závažnou procesní vadou, jestliže:

⁴⁰ Winterová (2006)

⁴¹ Winterová (2006)

- a) rozhodčí nález byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu,
- b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje,
- c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem,
- d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců,
- e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat,
- f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému,
- g) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

Návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem musí být podán do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu té straně, která se zrušení rozhodčího nálezu domáhá. O žalobě pak rozhoduje soud, který by byl příslušný rozhodovat ve věci samé (zpravidla tedy okresní soud). Pokud by byla žaloba podána u nepříslušného soudu, bude tímto soudem postoupena soudu příslušnému a celé řízení se tím pouze poněkud pozdrží.

Kromě rozhodování o zrušení vydaného rozhodčím nálezem soudy přezkoumávají platnost, existenci, rozsah rozhodčí smlouvy, popř. odmítnutí rozhodčí smlouvy rozhodčím orgánem, a uschovávají vydané rozhodčí nálezy.

ROZHODČÍ DOLOŽKA

Rozhodčí smlouva, kterou se smluvní strany dohodly, že všechny spory, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu budou rozhodovány v rozhodčím řízení se nazývá **rozhodčí doložka**.

Větší ochranu poskytuje od 1.4.2012 zákon spotřebitelům, neboť přesně stanovil požadavky pro rozhodčí doložku u spotřebitelských smluv. Nově stanovil, že sjednává-li se **rozhodčí smlouva pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv, musí být sjednána samostatně** a nikoliv jako součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní. Není-li rozhodčí doložka sjednána samostatně je **neplatná**. Podnikatel je rovněž povinen spotřebiteli s dostatečným předstihem vysvětlit důsledky, které pro něj uzavření rozhodčí doložky bude mít.

Rozhodčí doložka musí obsahovat také pravdivé, přesné a úplné informace o

- a) rozhodci nebo o tom, že rozhoduje stálý rozhodčí soud,
- b) způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení,
- c) odměně rozhodce a předpokládaných druhích nákladů, které mohou spotřebiteli v rozhodčím řízení vzniknout a o pravidlech pro jejich přiznání,
- d) místu konání rozhodčího řízení,
- e) způsobu doručení rozhodčího nálezu spotřebiteli a
- f) tom, že pravomocný rozhodčí nález je vykonatelný.

Určeným rozhodcem ve sporech ze spotřebitelských smluv pak může být jen osoba, která je zapsána v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti.

6.4 Výkon rozhodnutí, exekuce

Vykonávací řízení (exekuční řízení) může, ale nikoli nutně musí, být poslední fází civilního procesu. Pokud je mezi účastníky spor o právo vydá soud v nalézacím řízení autoritativní rozhodnutí, které zpravidla lze vykonat prostřednictvím řízení vykonávacího (exekučního). Pokud účastníci nalézacího řízení dobrovolně splní uložené povinnosti, není potřeba, aby jejich splnění bylo vynucováno. Řada rozhodnutí (většina tzv. konstitutivních rozhodnutí, tj. těch jimiž se zakládají, mění nebo ruší práva či povinnosti, např. rozvod manželství, popření otcovství apod.) nucený výkon rozhodnutí ani nepředpokládá.

Vykonávací řízení sleduje realizaci toho, co bylo shledáno právem v případě, že nedošlo k dobrovolnému plnění.⁴² Jde o využití prostředků státního donucení vůči tomu, kdo dobrovolně nesplnil uloženou povinnost.

Vykonávací řízení má dnes dvě formy:

1. Řízení od počátku až do konce probíhá u soudu (podle ustanovení občanského soudního řádu).
2. Soud nařídí exekuci a jejím provedení pověří soudního exekutora, kterého si oprávněný zvolil (a to na základě zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti – exekuční řád)

Úloha soudu ve vykonávacím řízení je zcela odlišná od úlohy soudu v řízení nalézacím. Soud se již nemůže zabývat vlastním nárokem (to náleží soudu, popř. jinému orgánu, pouze v nalézacím řízení). Soud ve vykonávacím řízení pouze zkoumá, zda oprávněný (věřitel) má způsobilý právní titul, který svědčí o opodstatněnosti jeho nároku, tj. má-li oprávněný tzv. **exekuční titul**.

Exekuční titul (nebo-li vykonatelné rozhodnutí) vymezuje subjekty, o jejichž prosazení práv či vynucení povinností má při výkonu rozhodnutí jít, co je obsahem těchto práv a povinností, jakož i jejich rozsah.⁴³ Exekučním titulem tedy mohou být:

- vykonatelná rozhodnutí soudů (rozsudky, usnesení, platební rozkazy) vydaná v občanském soudním řízení, v trestním řízení, nebo ve správním řízení,
- rozhodnutí a schválené smíry vzešlé z činnosti jiných orgánů (např. notářské a exekutorské zápisy se svolením vykonatelnosti, vykonatelná rozhodnutí správních orgánů, vykonatelné rozhodčí nálezy, platební výměry apod.).

VYKONÁVACÍ ŘÍZENÍ

⁴² Winterová (2006)

⁴³ Winterová (2006)

Vykonávací řízení se zahajuje výlučně **na návrh** (s výjimkou výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí). Nesplní-li povinný (ten, komu byla v rozhodnutí uložena nějaká povinnost, např. dlužník) dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může se oprávněný (ten, komu z vykonatelného rozhodnutí svědčí právo, např. věřitel) podat návrh na výkon rozhodnutí. K návrhu, který musí kromě obecných náležitostí (tj. kterému soudu je určen, kdo jej činí, čeho se týká a co sleduje, data a podpisu) obsahovat:

- **označení oprávněného a povinného,**
- vymezení **rozsahu a obsahu povinností**, k jejichž splnění byl výkon rozhodnutí navržen,
- určení lhůty ke splnění povinnosti,

musí být doložen především **exekuční titul** s doložkou jeho vykonatelnosti (tj. zpravidla razítkem, na němž je vyznačeno, kdy rozhodnutí nabylo právní moci a kdy se stalo vykonatelné, a které na příslušné rozhodnutí vyznačuje orgán, který je vydal).

Účastníci vykonávacího řízení se označují jako oprávněný a povinný.

O nařízení výkonu rozhodnutí soud zásadně rozhoduje bez nařízení jednání a bez slyšení povinného. Jsou-li splněny obecné podmínky návrhu (viz výše), soud vydá usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. V případě, že byl současně podán návrh na pověření soudního exekutora, rozhodne soud současně s návrhem na nařízení výkonu rozhodnutí i o pověření konkrétního soudního exekutora dle návrhu oprávněného.

Soud ve vykonávacím řízení není povolán k tomu, aby přezkoumával obsahovou správnost exekučního titulu!

Nařídit a provést výkon rozhodnutí lze pouze způsoby uvedenými v občanském soudním řádu. Výkon rozhodnutí ukládající zaplacení peněžité částky lze provést pouze těmito způsoby:

- srážkami ze mzdy nebo jiných příjmů,
- příkázáním pohledávky,
- příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu,
- prodejem movitých věcí a prodejem nemovitostí,
- prodejem podniku,
- zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem.

Výkon rozhodnutí ukládající jinou povinnost než zaplacení peněžité částky (tzv. nepeněžité plnění) se řídí povahou uložené povinnosti a lze jej provést:

- vyklizením,
- odebráním věci,
- rozdělením společné věci,
- provedením prací a výkonů.

Podává-li oprávněný návrh na soudní výkon rozhodnutí, musí v něm konkrétně uvést, jak jej má soud provést, tzn. např. konkrétně označit plátce mzdy, navrhuje-li oprávněný provést výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy povinného, nebo přesně označit nemovitost povinného, navrhuje-li prodej nemovitosti apod. Oprávněný může navrhnout k vydobytí své peněžité pohledávky výkon

rozhodnutí více způsoby, je-li však zřejmé, že k vydobytí stačí pouze některý z nich, soud nařídí výkon rozhodnutí jenom tím způsobem, který stačí k uspokojení pohledávky.

K ochraně povinného slouží pravidlo, že **výkon rozhodnutí lze nařídít jen v takovém rozsahu, jaký oprávněný navrhl** (tj. v jakém podle tvrzení oprávněného dosud povinný nesplnil svou povinnost) **a jaký podle rozhodnutí stačí k jeho uspokojení**. Navrhnul-li oprávněný k vydobytí své peněžité pohledávky výkon rozhodnutí více způsoby zároveň a je-li zřejmé, že k uspokojení stačí jen některý z nich, soud vyhoví pouze těm návrhům, které postačují k uspokojení pohledávky a ostatní zamítne. Při posuzování je rozhodující uspokojení pohledávky v přiměřeném čase, tzn. nejen s přihlédnutím k poměrům povinného, ale i na to, dokdy lze po oprávněném ještě spravedlivě požadovat, aby posečkal s uspokojením své pohledávky, a v jaké době lze při zvoleném způsobu výkonu rozhodnutí očekávat vydobytí pohledávky.⁴⁴

Při rozhodování o nařízení exekuce podle exekučního řádu soud nařídí exekuci, aniž by stanovil jakým způsobem má být provedena (a současně jejím provedením pověřit soudního exekutora). K postižení majetku povinného dochází až v exekučním řízení na základě exekučního příkazu, který vydá pověřený soudní exekutor.⁴⁵ Např. domáhá-li se oprávněný k uspokojení své pohledávky vůči povinnému ve výši 200.000,- Kč návrhem výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy, přikázáním pohledávky z účtu a prodejem nemovitosti a soud zjistí, že povinný má na účtu finanční prostředky ve výši 250.000,- Kč, nařídí výkon rozhodnutí pouze přikázáním pohledávky z účtu a výkon rozhodnutí ostatními způsoby zamítne, protože k uspokojení pohledávky oprávněného jsou nadbytečné. Naopak ale nařídí výkon rozhodnutí všemi způsoby, pokud povinný má na účtu pouze 5.000,- Kč, pobírá mzdu 10.000,- Kč a nemovitostí je garáž, jejíž cena je 80.000,- Kč, neboť v daném případě ani nařízení všech způsobů výkonu rozhodnutí nepostačí v přiměřené době k uspokojení pohledávky oprávněného. Jak je z uvedených případů patrné, je vždy potřeba posuzovat každý jednotlivý případ.

Při rozhodování o nařízení výkonu rozhodnutí pro vymožení peněžitého plnění je soud povinen z úřední povinnosti zkoumat, zda není navrhován zřejmě nevhodný způsob. Navrhne-li oprávněný výkon rozhodnutí způsobem, který je zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepoměru výše pohledávky oprávněného a ceny předmětu (např. pro uspokojení pohledávky ve výši 15.000,- Kč prodej rodinného domu, jehož cena je 2.000.000,- Kč), z něhož má být uspokojení této pohledávky dosaženo, může soud nařídít, a to po slyšení oprávněného, výkon rozhodnutí jiným vhodným způsobem.

Výše uvedené zásady (přiměřenosti a vhodnosti) platí nejen pro rozhodování soudu, ale i soudní exekutor musí přihlédnout k tomu, co z majetku povinného bude zřejmě postačovat k uspokojení pohledávky oprávněného. Exekuční řád dokonce výslovně stanoví posloupnost způsobů nařízení výkonu rozhodnutí k uspokojení peněžitého plnění, a to přikázáním pohledávky, srážkami ze mzdy

⁴⁴ Drápal (2009)

⁴⁵ Drápal (2009)

a jiných příjmů nebo zřízením exekutorského zástavního práva na nemovitostech a pouze pokud tyto způsoby provedení exekuce nepostačují k uhrazení vymáhané peněžité pohledávky, jejího příslušenství, nákladů oprávněného a nákladů exekuce, provede se exekuce ukládající zaplacení peněžité částky prodejem movitých věcí a nemovitostí nebo prodejem podniku (vše výše uvedené pouze za předpokladu, že to nebrání účelu exekuce).

PROVEDENÍ VÝKONU ROZHODNUTÍ

Poté, co byl nařízen výkon rozhodnutí, se soud postará o jeho provedení. Byl-li provedením výkonu rozhodnutí soudem pověřen soudní exekutor, rozhoduje o způsobu provedení exekuce on. Pro oba však platí stejná zásada, že výkon rozhodnutí lze provést pouze způsoby uvedenými v zákoně (viz podrobně výše), který také obsahuje konkrétní ustanovení o provedení jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí.

Jednotlivé úkony při provádění výkonu rozhodnutí může činit zaměstnanec soudu – soudní vykonavatel. V případě exekutora pak sám exekutor nebo některý jeho zaměstnanec (exekutorský koncipient, kandidát či vykonavatel).

Výkon rozhodnutí skončí dosažením jeho účelu, tj. uspokojením oprávněného (s výjimkou případů, kdy vykonávací řízení je zastaveno).

ODKLAD VÝKONU ROZHODNUTÍ

Při odkladu výkonu rozhodnutí soud (z určitých důvodů) po stanovenou dobu nepokračuje v provádění výkonu rozhodnutí. Na návrh může soud odložit provedení výkonu rozhodnutí, jestliže se povinný bez své viny ocitl přechodně v takovém postavení, že by neprodlený výkon rozhodnutí mohl mít pro něho nebo pro příslušníky jeho rodiny zvláště nepříznivé následky a oprávněný by nebyl odkladem výkonu rozhodnutí vážně poškozen (vždy se posuzuje individuálně). Bez návrhu pak provedení výkonu rozhodnutí, u něž lze očekávat, že bude zastaven.

Odložit lze pouze výkon rozhodnutí, který již byl nařízen. Hlavním důvodem tohoto institutu je předcházet nepříznivým a později často neodčinitelným následkům provedení výkonu. Po dobu odkladu výkonu rozhodnutí soud (exekutor) v dalších úkonech nepokračuje, do úkonů již provedených však nelze zasáhnout.

Provádí-li exekuci exekutor je potřeba podat návrh na odklad exekuce u pověřeného exekutora. Nevyhoví-li exekutor návrhu na odklad exekuce do 7 dnů, postoupí jej společně s exekučním spisem k rozhodnutí exekučnímu soudu, který o něm rozhodne bez zbytečného odkladu, nejpozději do 15 dnů.

ZASTAVENÍ VÝKONU ROZHODNUTÍ

Zastavením výkonu rozhodnutí se vykonávací řízení končí, a to dříve, než vymáhaná povinnost byla skutečně vymožena. Výkon rozhodnutí může být

zastaven pouze za předpokladu, že byl naplněn některý ze zákonných důvodů pro zastavení, a to jestliže:

- a) výkon rozhodnutí byl nařízen, ačkoli se rozhodnutí dosud nestalo vykonatelným (např. dosud nebylo řádně doručeno, a proto doposud nenabylo právní moci);
- b) rozhodnutí, které je podkladem výkonu, bylo po nařízení výkonu zrušeno nebo se stalo neúčinným;
- c) oprávněný navrhl zastavení výkonu rozhodnutí;
- d) výkon rozhodnutí postihuje věci, které jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny;
- e) výtěžek výkonu rozhodnutí nepostačí ani ke krytí jeho nákladů;
- f) bylo pravomocně rozhodnuto, že výkon rozhodnutí postihuje majetek, k němuž má někdo právo nepřipouštět výkon rozhodnutí (tzn. majetek, jehož vlastníkem je někdo jiný než povinný a dotyčný byl úspěšný při podání vylučovací žaloby – viz podrobněji níže)
- g) po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané, ledaže byl tento výkon rozhodnutí již proveden; bylo-li právo přiznáno rozsudkem pro zmeškání, bude výkon rozhodnutí zastaven i tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním tohoto rozsudku;
- h) výkon rozhodnutí je nepřipustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat;
- ch) výkon rozhodnutí prodejem zástavy, jestliže zaniklo zástavní právo.

Důvodem pro zastavení výkonu rozhodnutí není změna okolností rozhodných pro výši a trvání dávek nebo splátek.

Návrh na zastavení výkonu lze podat až po nařízení výkonu rozhodnutí. K jeho podání je oprávněn zejména povinný, ale může jej podat i oprávněný.

Provádí-li exekuci pověřený exekutor, může povinný návrh na zastavení exekuce podat u tohoto pověřeného exekutora do 15 dnů ode dne, kdy se dozvěděl o důvodu zastavení exekuce. Nevyhoví-li exekutor návrhu na zastavení exekuce, postoupí jej společně s exekučním spisem v uvedené lhůtě k rozhodnutí exekučnímu soudu. O zastavení exekuce rozhodne exekutor i bez návrhu, souhlasí-li se zastavením oprávněný. Nesouhlasí-li oprávněný, požádá exekutor o zastavení exekuce soud.

VYLUČOVACÍ (EXCINDAČNÍ) ŽALOBA

K uspokojení práv oprávněného při výkonu rozhodnutí může být použit pouze majetek, který je ve vlastnictví povinného (taktéž i ve společném jmění manželů). Nařízením výkonu rozhodnutí však může být postižen i majetek, který patří někomu jinému (např. povinný má půjčenu vrtačku od známého zrovna v době, kdy je u něj prováděn soupis věcí a exekutor vrtačku do tohoto soupisu zahrne).

Vylučovací žalobou se může třetí osoba (tj. osoba odlišná od oprávněného i povinného) domáhat u soudu, aby její věc, právo nebo jiná majetková hodnota byla vyloučena z výkonu rozhodnutí. Vylučovací žalobu může podat i manžel povinného.

Vylučovací žalobu podává vlastník věci k okresnímu soudu, který provádí výkon rozhodnutí (popř. který výkon rozhodnutí nařídil a jeho provedením pověřil soudního exekutora). Žalovaným v řízení o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí je oprávněný. Touto žalobou se vlastník domáhá vyloučení věci (práva nebo jiné majetkové hodnoty) z výkonu rozhodnutí. V petitu proto musí přesně označit věc, která má být z výkonu rozhodnutí vyloučena.

Po dobu rozhodování o vylučovací žalobě soud zpravidla odloží provedení výkonu rozhodnutí. Před pravomocným rozhodnutím o žalobě nesmí být žalobou dotčený majetek ve výkonu rozhodnutí prodán ani jinak zpeněžen.

VYŠKRTNUTÍ VĚCI ZE SOUPISU

Provádí-li pověřený soudní exekutor exekuci nařízením prodeje movitých věcí, může vlastník věci (osoba odlišná od povinného i oprávněného) podat návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu. Návrh je nutno podat do 30 dnů ode dne, kdy se navrhovatel dozvěděl o soupisu věci, a to u exekutora, který věc pojal do soupisu. O návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu rozhodne exekutor do 15 dnů od jeho doručení.

Exekutor vždy vyškrtne věc ze soupisu:

- souhlasí-li s tím oprávněný,
- pokud během provádění exekuce vyjde najevo, že věc povinnému nepatří či patřit nemůže.

Nevyhoví-li exekutor návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu, musí navrhovatel podat u exekučního soudu žalobu, a to do 30 dnů od doručení rozhodnutí exekutora. Od podání návrhu na vyškrtnutí věcí ze soupisu do uplynutí lhůty k podání žaloby až do skončení řízení o žalobě nelze sepsané movité věci prodat.

VĚCI NEPODLÉHAJÍCÍ VÝKONU ROZHODNUTÍ

V případě nařízení výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí, nemohou být povinnému „zabaveny“ všechny jeho věci. Při provádění jejich soupisu do něj vykonavatel nesmí zařadit věci, které nepodléhají výkonu rozhodnutí.

Výkonem rozhodnutí nemohou být postiženy věci, jejichž prodej je podle zvláštních předpisů zakázán, nebo které podle zvláštních předpisů výkonu rozhodnutí nepodléhají. Z věcí náležejících povinnému jsou vyloučeny věci, které **povinný nezbytně potřebuje k uspokojování svých hmotných potřeb a potřeb své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly.** Takto jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny zejména:

- a) běžné oděvní součásti, obvyklé vybavení domácnosti,
- b) snubní prsten a jiné předměty podobné povahy,
- c) zdravotnické potřeby a jiné věci, které povinný potřebuje vzhledem ke své nemoci nebo tělesné vadě,

d) hotové peníze do částky odpovídající dvojnásobku životního minima jednotlivce podle zvláštního právního předpisu (tj. dnes 6.820,-Kč).

e) zvířata, u nichž hospodářský efekt není hlavním účelem chovu a která slouží člověku jako jeho společník

Je-li povinný podnikatelem jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny věci z jeho vlastnictví, které nezbytně nutně potřebuje k výkonu své podnikatelské činnosti.

6.5 Insolvence a oddlužení

Insolvence (neboli platební neschopnost) je neschopnost dlužníka splácet své dluhy a tak dostát svým závazkům vůči věřitelům. Dlužník chce své pohledávky věřitelům uhradit, ale nemá dostatek finančních prostředků, resp. majetku k jejich úhradě.

Základním právním předpisem v této oblasti je zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon (přesně zákon o úpadku a způsobech jeho řešení), účinný od 1.1.2008, který nahradil do té doby platný zákon o konkurzu a vyrovnání. Podstatnou novinkou, kterou zákon přinesl, je možnost oddlužení fyzických osob, tj. běžných občanů, kteří nejsou podnikateli a kteří již nejsou schopni ze svých běžných příjmů splácet své dluhy. Oddlužení je formou pomoci osobám, které nezvládly svou ekonomickou situaci. Za splnění zákonem stanovených podmínek se může po určité době dlužník (ale pouze z určité skupiny dlužníků splňující zákonné požadavky pro schválení oddlužení, protože na oddlužení nedosáhnou zdaleka všechny osoby mající dluhy) „zbavit svých dluhů“.

Insolvenčním řízením je soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení.

Soudní řízení probíhá před insolvenčním soudem. V případě oddlužení je insolvenčním soudem krajský soud (v Praze Městský soud), v jehož obvodu je sídlo okresního soudu, v jehož obvodu má dlužník své bydliště (např. v případě dlužníka z Ostravy, nebo jiného dlužníka, který má bydliště Moravskoslezském kraji, je insolvenčním soudem Krajský soud v Ostravě, popř. jeho pobočka v Olomouci).

Předmětem (tj. tím, co soud v insolvenčním řízení řeší) je dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek. **Dlužník je v úpadku**, jestliže má více věřitelů (min. dva) a není schopen plnit své peněžité závazky (po dobu delší 30 dnů od jejich splatnosti). **O hrozící úpadek** jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.

Způsobem řešení úpadku (hrozícího úpadku) fyzických osob, které nejsou podnikateli, je **oddlužení**.

Dlužník, který není podnikatelem, může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením. Jiná osoba než dlužník není oprávněna návrh na oddlužení podat.⁴⁶

Insolvenční řízení může být zahájeno jednak na návrh dlužníka, jednak na návrh osoby od dlužníka odlišné. Pro zjednodušení věci se budeme podrobně věnovat problému oddlužení za situace, kdy návrh na zahájení insolvenčního řízení podal dlužník současně s návrhem na oddlužení.

Návrh na povolení oddlužení spolu s insolvenčním návrhem podává dlužník na předepsaném formuláři (je možno jej stáhnout např. na www.justice.cz nebo www.insolvenčni-zakon.cz) k insolvenčnímu soudu. Na stejných stránkách je k dispozici také kalkulátor splátek, který po zadání vstupních údajů, a to výše čistého měsíčního příjmu a počet vyživovaných osob spočítá, jakou částku dlužník zaplatí v oddlužení za jeden měsíc a v souhrnu za pět let. Je to výborná pomůcka pro prvotní zjištění, zda dlužník vzhledem k výši svého příjmu a počtu vyživovaných osob, má možnost splnit požadované podmínku oddlužení. V insolvenčním návrhu je třeba vylicit skutečnosti, z nichž vyplývá úpadek, tj. uvést počet věřitelů, výši a splatnost dluhů a rozvést proč není schopen splácet, co vedlo k jeho neschopnosti splácet. Návrh na povolení oddlužení musí vedle obecných náležitostí podání (tj. kdo podání činí, čeho se týká, kterému soudu je určeno, co je požadováno, data a podpisu) obsahovat:

- a) označení dlužníka a osob oprávněných za něho jednat,
 - b) údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících 5 letech,
 - c) údaje o příjmech dlužníka za poslední 3 roky,
 - d) návrh způsobu oddlužení nebo sdělení, že dlužník takový návrh nevznáší.
- (Všechny tyto výše uvedené zákonem požadované náležitosti obsahuje požadovaný formulář.)

K návrhu na povolení oddlužení musí dlužník připojit:

- a) seznam majetku (ke každé položce seznamu je nutno uvést, kdy byla věc pořízena, jaká byla její cena v době pořízení a jaká je nyní, nemovitosti musí být oceněny znalcem) včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků (u pohledávek stručně uvést skutečnosti, na nichž se zakládají, a jejich výši),
- b) seznam závazků s uvedením svých věřitelů,
- c) listiny dokládající úpadek dlužníka,
- d) listiny dokládající údaje o příjmech dlužníka za poslední 3 roky (zejména výplatní listiny, výpisy z bankovních účtů apod.),
- e) pokud bude dlužníkem nabídnuté oddlužení věřiteli nižší než 30 % jeho pohledávky, tak je nutný i písemný souhlas nezajištěného věřitele,
- f) výpis z Rejstříků trestů.

Přiložené seznamy dlužník musí podepsat a výslovně v nich uvést, že jsou správné a úplné.

Návrh je dlužník povinen osobně podepsat a svůj podpis nechat úředně ověřit (např. na matrice nebo u notáře). K návrhu, na němž není úředně ověřený podpis, soud vůbec nepřihlíží. Spolu s dlužníkem musí návrh vždy podepsat i jeho manžel (pokud manželství trvá). I tento podpis musí být úředně ověřen.

⁴⁶ Ustanovení § 389 insolvenčního zákona

Dlužníkův manžel navíc musí výslovně uvést (zaškrtnout příslušné okénko ve formuláři), že s povolením oddlužení souhlasí.

Pokud má návrh na povolení oddlužení vady nebo je nesrozumitelný anebo neurčitý, anebo nejsou-li přiloženy všechny listiny, insolvenční soud usnesením vyzve dlužníka, aby jej opravil nebo doplnil. K odstranění vad dlužníkovi stanoví lhůtu, která však může činit maximálně **7 dnů**. Současně dlužníka poučí, jak má opravu nebo doplnění provést. Neodstraní-li dlužník vytýkané nedostatky ve stanovené lhůtě, návrh na povolení oddlužení insolvenční soud odmítne.

Dlužník může se svým návrhem na povolení oddlužení libovolně disponovat. Svůj návrh může dlužník vzít zpět, jen dokud insolvenční soud nerozhodl o schválení oddlužení. Vzal-li ale dlužník návrh na povolení oddlužení zpět, nemůže jej podat znovu v tomtéž insolvenčním řízení. Pokud dlužník chce, aby soud insolvenční řízení zastavil, musí vzít zpět nejen svůj návrh na povolení oddlužení, ale současně i svůj insolvenční návrh.

Pokud je podaný návrh bez vad a jsou k němu přiloženy všechny listiny, soud se jím začne zabývat.

Insolvenční soud **návrh** na povolení oddlužení **zamítne**:

- a) je-li jím sledován nepoctivý záměr (tj. dlužník byl v posledních 5 letech před zahájením insolvenčního řízení odsouzen pro trestný čin majetkové nebo hospodářské povahy, nebo v posledních 5 letech již probíhalo insolvenční řízení, a to v závislosti na výsledku takového řízení), nebo že
- b) hodnota plnění, které by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, bude nižší než 30 % jejich pohledávek (ledaže tito věřitelé s nižším plněním souhlasí),
- c) pokud jej znovu podala osoba, o jejímž návrhu na povolení oddlužení bylo již dříve rozhodnuto, nebo
- b) pokud dosavadní výsledky řízení dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení.

Proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení oddlužení může dlužník podat odvolání.

Jestliže insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne (např. pro vady nebo nedoložení listin, opožděně podaný návrh nebo návrh podaný neoprávněnou osobou), **vezme na vědomí jeho zpětvzetí** (vezme-li dlužník svůj návrh na povolení oddlužení zpět) **nebo jej zamítne** (viz důvody výše), **rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkova úpadku konkursem**.

V opačném případě (nedojde-li ke zpětvzetí návrhu na povolení oddlužení ani k jeho odmítnutí nebo zamítnutí) a za splnění všech zákonných podmínek, insolvenční soud **oddlužení povolí**. Rozhodnutí o povolení oddlužení se doručuje dlužníku, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání proti němu není přípustné.

ODDLUŽENÍ

Zákon stanoví pouze dvě formy oddlužení. Oddlužení lze provést zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře. Rozhodnutí o tom, kterou z těchto forem má být oddlužení řešeno, je záležitostí věřitelů, kteří o způsobu oddlužení rozhodují na schůze věřitelů. O schválení oddlužení rozhoduje opět pouze insolvenční soud.

Oddlužení zpeněžením majetkové podstaty

Zpeněžení majetkové podstaty je způsob oddlužení formou **jednorázového vyrovnání pohledávek ze zdrojů stávajících aktiv dlužníka**. Pohledávky dlužníkůvých věřitelů zde budou uspokojovány z výtěžku zpeněžení majetkové podstaty.⁴⁷ Zjednodušeně řečeno – veškerý majetek dlužníka se prodá a výtěžek prodeje (po odečtení nákladů za správu, za zpeněžení a částky odměny insolvenčního správce) se rozdělí mezi věřitele.

Zpeněžování a vlastní realizaci oddlužení provádí insolvenční správce. Podstatnou skutečností je, že do majetkové podstaty (zpeněžované k uspokojení věřitelů) spadá pouze majetek dlužníka, který sem patřil do okamžiku zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení a v žádném případě zde nikdy nepatří majetek např. vyloučený z exekuce.

Oddlužení plněním splátkového kalendáře

Druhou formou oddlužení je oddlužení plněním splátkového kalendáře. Při této formě je **dlužník povinen po dobu 5 let měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů určitou částku**, a to v termínech stanovených soudem.

V případě příjmů, které mají charakter mzdy, musí z nich věřitelům odvádět takovou část, jakoby byla prováděna exekuce srážkami ze mzdy pro přednostní pohledávky. Soud může dlužníku na jeho návrh stanovit i jinou výši měsíčních splátek. Učiní tak pouze tehdy, budou-li věřitelé uspokojeni alespoň ve výši 50 % jejich pohledávek. Způsob, jakým má dlužník hradit splátky jednotlivým věřitelům, určí soud v rozhodnutí o schválení oddlužení. Splátky ve stanoveném rozsahu a po stanovenou dobu 5 let provádí dlužník prostřednictvím insolvenčního správce.

Soud stanovenou výši splátek i bez návrhu změní, jestliže se podstatně změnila okolnosti, které jsou rozhodující pro výši a další trvání stanovených měsíčních splátek (např. změna výše příjmů dlužníka).

Povinností dlužníka je splácet 5 let s tím, že musí uspokojit své věřitele v maximální možné míře. Dlužník musí splátky provádět skutečně po celou dobu stanovenou zákonem, ledaže by ještě před jejím uplynutím uspokojil všechny své věřitele v plném rozsahu. Naproti tomu pokud před uplynutím pětileté doby splátkového kalendáře dosáhne míra uspokojení nezajištěných věřitelů požadovaných minimálně 30 %, není toto důvodem pro ukončení splátkového kalendáře, resp. tehdy nelze vzít oddlužení za splněné.

⁴⁷ Kotoučová (2010)

Zajištění věřitelé (tj. např. ti, kteří mají svou pohledávku zajištěnu zástavním právem) se při této formě oddlužení uspokojují jen z majetku, který slouží k zajištění jejich pohledávky. Ze splátek se uspokojuje pouze nezajištěná část pohledávky.

Při schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře tedy dlužník „obětuje“ část svých příjmů, které v budoucnu (po schválení oddlužení) získá, ale naproti tomu si zachová svá dosud nabytá aktiva. Pro uspokojení zajištěných pohledávek se však vždy použije majetek sloužící k jejich zajištění.⁴⁸ Majetek dlužníka, který slouží jako zajištění pohledávek zajištěných věřitelů, je tedy po schválení oddlužení u obou forem oddlužení vždy zpeněžen a výtěžek je vydán zajištěným věřitelům. Zpeněžení zástavy, resp. majetku sloužícího jako zajištění, provádí vždy insolvenční správce.

Při tomto způsobu oddlužení je dlužník po celou dobu jeho trvání povinen:

- a) vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost a v případě, že je nezaměstnaný, o získání příjmu usilovat; nesmí rovněž odmítat splnitelnou možnost si příjem obstarat,
- b) hodnoty získané dědictvím a darem zpeněžit a jejich výtěžek, stejně jako jiné své mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře,
- c) bez zbytečného odkladu oznámit insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru každou změnu svého bydliště nebo sídla a zaměstnání,
- d) vždy k 15. lednu a k 15. červenci kalendářního roku předložit insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru přehled svých příjmů za uplynulých 6 kalendářních měsíců,
- e) nezatajovat žádný ze svých příjmů a na žádost insolvenčního soudu, insolvenčního správce nebo věřitelského výboru předložit k nahlédnutí svá daňová priznání za období trvání plánu oddlužení,
- f) neposkytovat nikomu z věřitelů žádné zvláštní výhody,
- g) nepřijímat na sebe nové závazky, které by nemohl v době jejich splatnosti splnit.

Na dodržování povinností dlužníkem dohlíží insolvenční správce, který pravidelně informuje insolvenční soud a věřitelský výbor.

SCHVÁLENÍ ODDLUŽENÍ

O schválení oddlužení rozhoduje insolvenční soud. Schválením oddlužení jsou vázáni jak dlužník, tak věřitelé, včetně věřitelů, kteří s oddlužením nesouhlasili nebo o něm nehlasovali.

V rozhodnutí, jímž schvaluje oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, insolvenční soud:

- a) jmenuje insolvenčního správce,

⁴⁸ Kotoučová (2010)

- b) označí majetek, který podle stavu ke dni vydání rozhodnutí náleží do majetkové podstaty,
- c) označí nezajištěné věřitele, kteří souhlasili s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30 % jejich pohledávky, a uvede nejnižší hodnotu plnění, na které se tito věřitelé s dlužníkem dohodli.

V rozhodnutí, jímž schvaluje oddlužení plněním splátkového kalendáře, insolvenční soud:

- a) uloží dlužníku, aby po dobu 5 let platil nezajištěným věřitelům prostřednictvím insolvenčního správce vždy k určenému dni měsíce stanovenou částku ze svých příjmů, které získá po schválení oddlužení,
- b) označí příjmy, ze kterých by dlužník podle stavu ke dni vydání rozhodnutí měl uhradit první splátku,
- c) označí nezajištěné věřitele, kteří souhlasili s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30 % jejich pohledávky, a uvede nejnižší hodnotu plnění, na které se tito věřitelé s dlužníkem dohodli,
- d) přikáže plátcí mzdy dlužníka, aby po doručení rozhodnutí o schválení oddlužení prováděl ze mzdy nebo jiného příjmu dlužníka stanovené srážky a nevyplácel sražené částky dlužníku.

Účinky schválení oddlužení nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku.

ÚSPĚŠNÉ ODDLUŽENÍ

Splnění oddlužení vezme insolvenční soud na vědomí rozhodnutím, proti němuž není odvolání přípustné. Jakmile toto rozhodnutí nabyde právní moci, insolvenční řízení končí.

V případě, že dlužník splnil řádně a včas všechny povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, vydá soud (po slyšení dlužníka a na jeho návrh) **usnesení o osvobození** dlužníka. Osvobození se vztahuje na:

- zbývající části doposud nesplacených pohledávek, které byly zahrnuty do oddlužení,
- pohledávky, k nimž se v insolventním řízení nepřihlíželo,
- pohledávky, které vůbec nebyly přihlášeny,
- ručitelské regresy z výše uvedených pohledávek.

NEÚSPĚŠNÉ ODDLUŽENÍ

Oddlužení je typem řešení úpadku, který je ve vztahu k dlužníku koncipován jako sanační s tím, že věřitelům má být zajištěno dosažení alespoň určité minimální výše plnění. Možnost zbavit se části svých dluhů, jak ji nabízí oddlužení, má poskytnout poctivému dlužníkovi šanci začít znovu bez starých dluhů. Poctivý dlužník má takto regulární možnost trvale vyřešit své minulé závazky. Předpokladem je dodržení zákonem nastavených podmínek, jejichž

základním bodem je uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů alespoň v zákonné míře.⁴⁹

Jesliže se kdykoli v průběhu oddlužení ukáže, že stanovené podmínky nemohou být splněny, nemá smysl pokračovat, protože nemůže být splněn základní cíl oddlužení, tj. alternativní způsob řešení dlužníkovy úpadku.

Insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně prohlásí konkurs na majetek dlužníka, jestliže:

- a) dlužník neplní podstatné povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, nebo
- b) se ukáže, že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit, nebo
- c) v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení plánu oddlužení peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, anebo
- d) to navrhne dlužník.

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme se zabývali několika tématy, které se vztahují k zadluženosti fyzických osob. Spotřebitelský úvěr jako jedna z častých možností vzniku dluhu, směnka jako častý zajišťovací institut a výkon rozhodnutí či oddlužení jako negativní podoba nezaplaceného dluhu.

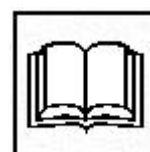
Kontrolní otázky a úkoly:

1. Vysvětlí rozdíly mezi soudním a rozhodčím řízením.
2. Co je to směnka a k čemu slouží?
3. Jaký je hlavní rozdíl mezi výkonem rozhodnutí a exekucí?
4. Jaké jsou způsoby výkonu rozhodnutí?
5. Jaké podmínky musí splňovat dlužník, aby bylo schváleno jeho oddlužení?

Citovaná a doporučená literatura

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru

⁴⁹ Kotoučová (2010)

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů

Winterová, A. a kol. 2006. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha a.s.

Kovářík, Z. 2011. *Směnka a šek v České republice*. Praha: C.H.BECK

Kovářík, Z. 2011. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: C.H.BECK

Zelenka, J. a kol. 2007, *Insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb.)*, Praha: LINDE PRAHA, a.s.

Drápal, L., Bureš, J. a kol. 2009. *Občanský soudní řád I. Komentář*. Praha: C.H.BECK

Drápal, L., Bureš, J. a kol. 2009. *Občanský soudní řád II. Komentář*. Praha: C.H.BECK

Kotoučová, J. a kol. 2010. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. Praha : C.H.Beck

7 TRESTNÍ PRÁVO

V této kapitole se dozvíte:

Trestní právo je nejvíce popularizovaným právním odvětvím, je to typická součást práva veřejného. Vzhledem k nesmírné obsáhlosti tématu se věnujeme pouze základním otázkám trestního práva hmotného.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

Vysvětlit co je to trestný čin, jaké jsou druhy trestů, se zaměřením na tresty alternativní a co je obsahem zákona o obětech trestné činnosti.

Klíčová slova kapitoly: trestný čin, zavinění, úmysl, nedbalost, pachatel, trest, ochranné opatření

Průvodce studiem

Uvedení do problematiky kapitoly.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodiny, tak se pohodlně usad'te a nenechte se nikým a ničím rušit.

Trestní právo je odvětví veřejného práva, které chrání nejdůležitější právní statky společnosti, zejména práva a oprávněné zájmy fyzických i právnických osob, jakož i právem chráněné zájmy společnosti a státu, před trestnými činy taxativně uvedenými v trestněprávních normách tím, že vymezuje, co je trestný čin, stanoví podmínky trestní odpovědnosti, okolností vylučujících trestní odpovědnost, druhy trestních sankcí, způsob jejich ukládání, výkonu i zániku jejich výkonu, včetně podmínek zahlazení odstouzení. Jeho základní funkce tedy jsou ochrana před kriminalitou a funkce preventivně-represivní. Zásadními právními předpisy trestního práva jsou, z.č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, z.č. 141/1961 Sb., trestní řád, z.č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, z.č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

7.1 Cíle trestního zákoníku

- plně zajistit ochranu občanských práv, základních lidských práv a svobod
- prohloubení individualizace trestní odpovědnosti fyzických osob a právních následků této odpovědnosti (trestní odpovědnost právnických osob, která byla do nového zákona navržena byla Parlamentem ČR odmítnuta)
- dosažení komplexní právní úpravy ochrany mládeže (tím, že trestní právo

mládeže zakotvené v samostatném zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, bude náležitě provázáno nejden s trestním zákoníkem, ale i s relevantní úpravou z dalších oblastní právního řádu na základě poznatků z oblastí pedagogiky, sociologie, pedopsychologie ..)

- změna celkové filozofie ukládání trestních sankcí (změnit hierarchii sankcí, v rámci níž by byl trest odnětí svobody chápán jako poslední možnost a byl by kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí, předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí

Trestní zákoník klade důraz na ochranu života, majetku a dalších individuálních práv, před zájmy společnosti a státu. To se projevuje i v systematice zákona, kde jsou na první místo řazeny trestné činy proti životu a zdraví, rodině a dětem, svobodě a lidské důstojnosti.

Trestní odpovědnost je založena na principu tzv. formálního pojetí trestného činu. Oproti do počátku roku 2010 uplatňovanému tzv. materiálnímu či formálně-materiálnímu pojetí, které k trestnosti činu vyžadovalo vedle splnění znaků uvedených v trestním zákoně i dosažení určitého stupně společenské nebezpečnosti jednání pachatele pro společnost, **formální pojetí trestného činu vyžaduje pouze naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu uvedených v zákoně.** To znamená, že orgány činné v trestním řízení již neposuzují, zda jednání, jež má znaky trestného činu uvedené v trestním zákoně, dosáhlo vyššího než nepatrného (v případně mladistvého pachatele vyššího než malého) stupně společenské nebezpečnosti, jako podmínky trestnosti činu. Tento vágní pojem, jehož interpretace byla svěřena soudům, byl „nahrazen“ termínem společenské škodlivosti, který však nemá stejný význam jako pojem společenská nebezpečnost. Škodlivost jednání pachatele totiž není podmínkou trestnosti činu, je však důležitým hlediskem zejména při ukládání trestů. Trestní stíhání pachatele méně škodlivého trestného činu se tedy zpravidla zahájí; nebude-li však jednání pachatele orgány činnými v trestním řízení shledáno společensky škodlivým, bude trestní stíhání zastaveno. V důsledku zavedení formálního pojetí trestného činu dochází rovněž k přesnějšímu vymezení skutkových podstat jednotlivých trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákona, a tedy k omezení prostoru orgánů činných v trestním řízení při posuzování jednání pachatele.⁵⁰

7.2 Trestný čin

Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně – toto je definice trestného činu uvedená v § 13 odstavec 1 trestního zákoníku.

Pro souhrn typových znaků určitého druhu trestného činu používá trestněprávní nauka pojem „skutková podstata trestného činu“. **Skutkovou podstatu** určitého druhu trestného činu tedy rozumíme souhrn jeho typových znaků, které na jedné straně vyjadřují typovou škodlivost daného druhu trestného činu pro společnost a na druhé straně odlišují tento druh trestného činu od jiných druhů trestných činů.

⁵⁰ Důvodová zpráva k z.č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zločiny a přečiny

Trestní zákoník rozlišuje podle závažnosti dvě kategorie trestných činů, a to zločiny a přečiny. Přečinem se rozumí čin, za který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody do tří let. Trestný čin spáchaný z nedbalosti je přečinem vždy. Ostatní trestné činy jsou považovány za zločiny. Zločiny budou zpravidla projednávány ve standardním trestním řízení, zatímco v případě přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.

ZAVINĚNÍ

Zavinění je vnitřní (psychický) stav pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin. Tyto skutečnosti mohou být vytvořeny pachatelem nebo mohou objektivně existovat bez jeho přičinění. Trestní zákon rozlišuje dvě formy zavinění, a to zavinění úmyslné a zavinění z nedbalosti. Pokud trestní zákon výslovně nestanoví, že ke spáchání trestného činu stačí zavinění nedbalostní, je ke spáchání trestného činu vždy potřeba zavinění úmyslného.

Definice úmyslu je v § 15 trestního zákona; úmysl přímý a eventuální (nepřímý)

Podle vztahu pachatelovy vůle k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem rozeznává zákon úmysl přímý [§ 15 odst. 1 písm. a)] a úmysl eventuální [§ 15 odst. 1 písm. b)]. V obou případech je si pachatel vědom toho, že svým činem může způsobit protiprávní následek. Zavinění ve formě úmyslu je vybudováno na složce intelektuální a volní. V tom tkví zásadní rozdíl mezi úmyslem a nedbalostí, neboť u nedbalosti chybí složka volní.

Úmysl přímý – pachatel věděl, že způsobem uvedeným v trestním zákoně poruší nebo ohrozí zájem chráněný trestním zákonem, nebo alespoň věděl, že tento zájem může porušit nebo ohrozit a chtěl takové porušení nebo ohrožení způsobit.

Úmysl eventuální (nepřímý) – pachatel věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

Nedbalost § 16; vědomá a nevědomá

Nedbalost je možno definovat tak, že pachatel zanedbáním povinné opatrnosti způsobí nezamýšlený následek.

Nedbalost vědomá – pachatel věděl, že může způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí.

Nedbalost nevědomá – pachatel nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Okolnosti vylučující protiprávnost činu

Výše v textu je pojednáno o znacích trestného činu. Vedle toho ovšem trestní právo respektuje i případy, kdy určitý čin sice splňuje téměř všechny zákonné znaky některého trestného činu (například ublížení na zdraví), ale je učiněn za zvláštních okolností, v jejichž důsledku nejen že není společensky škodlivý, ale dokonce je z pohledu společnosti užitečný, typicky zranění útočníka při obraně

života napadeného. S takovými typovými případy činů pak trestní právo přímo spojuje i vyloučení jejich protiprávnosti. O trestný čin se pak nejedná, protože takovému činu vůbec chybí zákonný znak protiprávnosti.

Krajní nouze

Krajní nouze je definována v § 28 trestního zákoníku. V krajní nouzi odvracíme nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákoníkem, přičemž nebezpečí nelze za daných okolností odvrátit jinak, způsobený následek nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, a ten, komu nebezpečí hrozí, není povinen je snášet. Často mívá podobu kolize dvou povinností při ochraně různých společenských hodnot, kdy dodržení povinnosti jedné je možné jen za cenu porušení povinnosti druhé, například povinnosti poskytnout pomoc zraněnému cyklistovi lze dostát jen tak, že porušíme povinnost nezastavovat v místě, kde je to dopravní značkou zakázáno.

Nutná obrana

Podstata nutné obrany spočívá v ochraně práva proti bezpráví. V nutné obraně odvracíme bezprostředně hrozící nebo trvajícím protiprávní útok na zájmy chráněné trestním zákoníkem, a to činem, který by jinak byl trestným činem, namířeným proti útočnickovi, přičemž tato obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Svolení poškozeného

Svolení poškozeného, jako okolnost vylučující protiprávnost, přichází do úvahy u těch trestných činů, kde zájem společnosti je podmíněn zájmem jednotlivce na ochraně a tento zájem je ve výhradní dispoziční moci oprávněného jednotlivce a porušení zájmu se nedotkne zájmů společnosti. Předpoklady právně relevantního souhlasu poškozeného jsou: svolení se týká zásahu do takových práv jednotlivce, o který může sám bez omezení rozhodovat a jejichž porušení se nedotkne zájmů společnosti, svolení musí předcházet jednání nebo s ním být alespoň současné, případně může být i dodatečné, pokud pachatel v době činu důvodně souhlas poškozeného předpokládal, a to vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům, svolení musí být vážné, dobrovolné, určité a srozumitelné.

Přípustné riziko

Zákonné podmínky institutu přípustného rizika jsou:

- Jednání musí sledovat společensky prospěšný cíl (např. vývoj nových léků a léčebných postupů)
- Sledovaného cíle nelze jinak dosáhnout
- Rozhodnutí o činnosti spojené s rizikem může učinit pouze oprávněná osoba
- K rozhodnutí o činnosti je třeba přistoupit se znalostmi na úrovni dosaženého stavu informací a poznatků
- Osoby, jichž se riziko týká, musí nebezpečí podstoupit dobrovolně

Lékařský zákrok

Lékařský zákrok vylučuje odpovědnost za újmu na zdraví nebo za usmrcení v případě, že zákrok byl proveden oprávněnou osobou podle poznatků a pravidel lékařské vědy (*lege artis*) a v souladu s léčebným záměrem a zákrok byl proveden na základě informovaného souhlasu pacienta nebo byl zákrok

proveden bez souhlasu nebo proti vůli pacienta, avšak v zákonem předvídaných případech.

Oprávněné použití zbraně

Trestnost činu je vyloučena v případě použití zbraně oprávněnými osobami za podmínek a v mezích stanovených zvláštními předpisy. Institut oprávněného použití zbraně se vztahuje na případy, kdy zvláštní zákon určitému okruhu oprávněných osob svěřuje právo nosit a použít zbraně (vojáci, policisté). Netýká se tedy obecného oprávnění nosit a použít zbraň, která vyplývá zejména ze zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních a střelivu.

7.3 Pachatel trestného činu

Definici pachatele trestného činu najdeme v § 22 trestního zákoníku, z něho dovozujeme, že pachatel musí vykonat činnost, která je popsána v příslušném ustanovení zvláštní části trestního zákoníku, to je pachatel na dokonaném trestném činu, nebo ji alespoň připravovat či se o ni pokusit, to je pachatel přípravy nebo pokusu. Aby bylo možno fyzickou osobu považovat za pachatele, musí být trestně odpovědná, a proto musí dovršit zákonem stanovený věk patnácti let a být přičetná. Pachatelem dle trestního zákoníku může být pouze fyzická osoba, český právní řád zná rovněž trestní odpovědnost právnické osoby, tato je však upravena zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a o řízení proti nim. Tento zákon upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnické osobě uložit a postup v řízení proti právnickým osobám. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je zákonem speciálním vůči trestnímu zákoníku a trestnímu řádu.

7.4 Tresty a ochranná opatření

Tresty

Systémem trestů se rozumí výčet jednotlivých druhů trestů, jejich uspořádání (podle závažnosti, podle zájmů, které trest postihuje) a vzájemné vztahy mezi nimi. Podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod a § 37 odst. 1 trestního zákoníku lze tresty ukládat jen na základě zákona. Tedy jen zákon může stanovit druh trestu a podmínky jeho ukládání. Výčet trestů, které lze uložit za trestný čin podle trestního zákoníku, je obsažen v ustanovení § 52. Kromě trestů vyjmenovaných v § 52 odst. 1, 2 a někdy označovaných jako tresty pravidelné, lze uložit ještě výjimečný trest, který je zvláštním typem trestu odnětí svobody zvláště upraveným v § 54. Zásady a podmínky ukládání trestů stanoví trestní zákon v obecné části v § 39 a následující, i v části zvláštní u jednotlivých druhů trestných činů.⁵¹

Trestní zákoník přinesl novou filozofii trestání pachatelů, kdy na jedné straně zpřísňuje tresty za závažné trestné činy proti životu a zdraví, u nichž dochází

⁵¹ Novotný, Vanduchová, Šámal (2010)

ke zvýšení sazby trestu odnětí svobody o tři až pět let, a zvyšuje hranici trestní sazby výjimečného trestu z 25 let na 30 let, na druhé straně u méně závažné trestné činnosti, například v případě drobné majtkové trestné činnosti, posiluje význam alternativních trestů. Jednou z alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody je tzv. domácí vězení. Pachatelé, kterým je domácí vězení uloženo, se mohou po dobu výkonu trestu zdržovat pouze doma nebo na pracovišti. Návštěvy kulturních, sportovních a jiných společenských akcí a podniků jim jsou zcela zapovězeny. Pohyb odsouzeného je monitorován a případné porušení je trestáno přeměnou domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody. Přínosem domácího vězení je zejména úspora nákladů, které stát (tj. daňoví poplatníci) vynakládá na věznění pachatelů, když odsouzený k domácímu vězení si bude i během výkonu trestu dále vydělávat na své živobytí. Současně neztratí kontakt se svou rodinou ani pracovní návyky, což výrazně přispívá k předcházení opakování trestné činnosti.

Je skutečností, že tresty musí plnit svou funkci, jak ve vztahu k pachateli, tak ve vztahu ke společnosti. Ochrany společnosti před pachateli trestných činů lze dosáhnout jen uložením trestu, který je ospravedlněn závažností spáchaného trestného činu osobou jeho pachatele, neboť pouze takový trest je způsobilý působit generálně preventivně ve smyslu odstrašení a výchovy, smířit pachatele se společností a umožnit jeho znovu začlenění do společnosti. U značné části pachatelů, kterou tvoří pachatelé méně závažných trestných činů s méně narušenou strukturou osobnosti, proto nemohou připadat v úvahu nepodmíněné tresty odnětí svobody. U těchto pachatelů přináší nepodmíněný trest odnětí svobody většinou více škody než užítku, zejména se záporně projevuje skutečnost, že jsou násilně odtrženi ze svého přirozeného sociálního prostředí, dochází tak k narušení sociálně užitečných svazků a naopak vzniká nebezpečí záporného vlivu více narušených osob. Proto v systému trestů převažují tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody a neznamenají izolaci pachatele od společnosti, zvláště peněžitý trest, obecně prospěšné práce, podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, domácí vězení, zákaz činnosti, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, zákaz pobytu, propadnutí věci nebo jiné majtkové hodnoty. Uložení těchto trestů chápe pachatel současně jako projev důvěry, při jejich výkonu je možno se plně opřít o pachatelovy kladné vlastnosti a návyky a na výchovném zacházení s ním mohou participovat odborníci i laická veřejnost. V celosvětovém vývoji se prosazuje úsilí o širší využívání trestů nespojených s odnětím svobody a postupné nahrazování trestu odnětí svobody těmito alternativami. Hlavní důvody tohoto úsilí je třeba spatřovat zejména v tom, že alternativy trestu odnětí svobody nemají nevýhody odnětí svobody, jejich výkon je spojen s nižšími náklady a nejsou překážkou pro opětovné začlenění pachatele do společnosti, ale naopak v řadě případů mu účinně pomáhají⁵², viz aktivity Probační a mediační služby České republiky a koncept takzvané **restorativní justice**.

Ochranná opatření

Ochranná opatření představují samostatnou kategorii trestněprávních sankcí ryze preventivní povahy. Jsou eticky indiferentní, tedy nevyjadřují odsudek pachatel a jeho činu, a jsou nezávislé na míře pachatelovy viny. Lze je uložit

⁵² Viz poznámka 51

nejen trestně odpovědným osobám, ale také osobám, jež nejsou trestně odpovědné, zvláště pro nepřičetnost a nedostatek věku, jejich základním důvodem je myšlenka individuální prevence. Ochranné opatření může uložit pouze soud na základě zákona a jsou vynutitelná státní mocí.

Ochrannými opatřeními jsou: ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, ochranná výchova. Ochranná opatření mohou být uložena samostatně nebo vedle trestu. Možnost kumulace trestu a ochranného opatření obdobné povahy je však zákonem omezena tak, že vedle trestu obdobné povahy může být ochranné opatření uloženo, jen pokud by jeho samostatné uložení nepostačovalo k působení na osobu, které je ukládáno, ani k ochraně společnosti.

7.5 Zákon o obětech trestných činů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen ZOTČ) má dělenou účinnost, právní normy vztahující se k subjektům poskytujícím pomoc obětem trestných činů nabyly účinnosti dnem 1. dubna 2013, zbývající ustanovení nabyly účinnosti dnem 1. srpna 2013. Cílem ZOTČ je komplexní úpravou práv obětí trestných činů jako subjektů zvláštní péče státu, která doposud v právním řádu České republiky chyběla a k jejímuž přijetí byl náš stát zavázán vzhledem k dokumentům přijatým k podpoře obětí trestných činů v evropské legislativě.

Ve ZOTČ je věnován důraz na odlišení osoby poškozené od oběti trestného činu, neboť přestože se oba pojmy částečně překrývají, je pojem poškozeného užší, jde o pojem procesní a poškozeným na rozdíl od oběti může být i právnická osoba. Pojem oběti je v ZOTČ nově definován, jeho odlišení od poškozeného je zpřesněno, obětí může být i oběť nepřímá. §2 oběť definuje jako: „obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.“

ZOTČ upravuje zejména tato práva oběti: právo na poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu soukromí a právo na ochranu před sekundární viktimizací ze strany orgánů činných v trestním řízení.

Odbornou pomoc, kterou se rozumí psychologické a sociální poradenství, poskytování právních informací, restorativní programy a právní pomoc, budou obětem trestných činů poskytovat zejména nevládní neziskové organizace, Probační a mediační služba ČR a advokáti.

U **práv na informace** je kladen důraz především na srozumitelnost poskytovaných informací. Policejní orgán a státní zástupce bude muset již při prvním kontaktu oběť informovat např. o tom, na které subjekty se může obrátit s žádostí o odbornou pomoc a za jakých podmínek má právo na pomoc bezplatnou, za jakých podmínek má právo na peněžitou pomoc od státu, jaké etapy trestního řízení následují po podání trestního oznámení a jaká je úloha oběti v něm, jaká další práva podle ZOTČ má atd. Subjekty zapsané v registru

poskytovatelů pomoci obětem trestných činů budou mít povinnost oběť informovat o službách, které poskytují, právech oběti podle ZOTČ, právech oběti jako poškozeného podle trestního řádu a o průběhu trestního řízení.

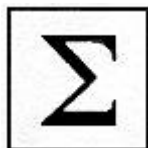
Právo na ochranu soukromí. Na žádost oběti bude např. možné její osobní údaje vést tak, aby se s nimi mohly seznamovat jen orgány činné v trestním řízení, a nikoli např. pachatel, není-li to nutné pro zajištění práva na obhajobu.

Právo na ochranu před sekundární viktimizací ze strany orgánů činných v trestním řízení zahrnuje zejména právo na omezení kontaktu s pachatelem a speciální pravidla pro provádění výslechu oběti a podání i vysvětlení. Těmito pravidly jsou povinnosti provádět výslechy speciálně vyškolenými osobami, povinnost respektovat intimní oblast oběti, povinnost provádět výslechy osobou takového pohlaví, které si oběť zvolí, povinnost provádět výslechy tak, aby pokud možno nemusel být opakován. Dále je zde **právo oběti na doprovod důvěrníkem** (osoba, kterou si oběť zvolí, poskytující jí potřebnou psychickou pomoc).

Dále je to **prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život**, které má oběť právo učinit v kterémkoliv stadiu trestního řízení, a to písemně či ústně. Účelem tohoto prohlášení je napomoci oběti, aby se psychicky vypořádala s trestným činem, a pachatele vede k tomu, aby si uvědomil, co trestným činem způsobil. Prohlášení slouží i jako prostředek k tomu, aby se oběť co nejlépe vypořádala s následky primární viktimizace.

Právo na peněžitou pomoc od státu; za splnění zákonem stanovených podmínek vzniká oběti právní nárok na poskytnutí peněžité pomoci, o žádostech rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti. Okruh oprávněných žadatelů definuje § 24 ZOTČ, je to oběť které: bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví, které byla v důsledku trestného činu způsobena těžká újma na zdraví, osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítě, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby, kterým vznikla nemajetková újma.⁵³

Druhá část zákona se věnuje vztahům mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů, kdy na základě akreditací udělených Ministerstvem spravedlnosti vznikne veřejný registr poskytovatelů služeb dle ZOTČ.

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme se seznámili se základními pojmy trestního práva hmotného, které vychází ze znění trestního zákoníku. V druhé části kapitoly jsme se vzhledem k zaměření studia věnovali zákonu o obětech trestných činů.

⁵³ Jelínek, 2013

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Kde najdeme definici trestného činu?
2. Jaké známe formy zavinění?
3. Jaké jsou okolnosti vylučující trestnost činu?
4. Jaké známe druhy trestů?
5. Co je to ochranné opatření?
6. Jaká jsou práva oběti dle zákona o obětech trestných činů?

Čitovaná a doporučená literatura

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Jelínek, J. a kol. 2013. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges

Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. 2010. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR

Šámal, P. a kol. 2009. *Trestní zákoník s komentářem*. 2009. Praha: C.H.BECK

